

वर्स : आठवें

अंक : १

ह्या अंकाचे मोल : २ रुपया

वर्सुकी पटी : २५ रुपया

संपादक :

प्रकाश थळी

नारायण वादोळकार

जायरात विभाग प्रमुख :

अनिल पै

छापणावळ :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय, कडोलकर गल्ली,
बेळगांव. फोन : २३०७९

छापपी आनी उजवाडावपी :

चंद्रकांत केणी

कुळीगर प्रकाशन,

पो. बॉ. नं. ७८

मडगांव-गोंय-४०३६०१

मांडावळ

सुदकीय / १

वाचप्यांलीं पत्रां / २

त त लेख / नुस्तें आनी गोंयकार / जयमाला ना. दणायत / ३

ली / अना म्हंजरो / ७

कथा : पुण्यांय / महाबळेश्वर दत्ता सैल / ९

दिसपटी / पांडुरंग भांगी / १३

कथा : धर्म / गोविंद मुद्रस / १६

जीण सरतना यादीचे खीण / भिकाजी घाणेकार / १७

भुरग्यांलो विभाग :

कामील / १९

आंबो आनी पेर / २३

कुळागर

जानेवारी १९८६

वर्स : आठवें

अंक : १

ह्या अंकाचे मोल : २ रुपया

वर्सुकी पटी : २५ रुपया

संपादक :

प्रकाश थळी

नारायण वादोळकार

जायरात विभाग प्रमुख :

अनिल पै

छापणावळ :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय, कडोलकर गल्ली,
बेळगांव. फोन : २३०७९

छापपी आनी उजवाडावपी :

चंद्रकांत केणी

कुळागर प्रकाशन,

पो. बॉ. नं. ७८

मडगांव-गोंय-४०३६०१

मांडावळ

सुदकीय / १

वाचप्यांलीं पत्रां / २

तुलना लेख / नुस्तें आनी गोंयकार / जयमाला ना. दणायत / ३

ली / अना म्हंजरो / ७

कथा : पुण्यांय / महाबळेश्वर दत्ता सैल / ९

दिसपटी / पांडुरंग भांगी / १३

कथा : धर्म / गोविंद मुद्रस / १६

जीण सरतना यादीचे खीण / भिकाजी घाणेकार / १७

भुरग्यांलो विभाग :

कामील / १९

आंबो आनी पेर / २३

ह्या अंकांत परगटायल्ली मतां त्या त्या बरोवप्यांलीं हातूंतले, बरपावळीचो अुपेग करचो जाल्यार बरोवप्यांची लेखी मान्यताय घेवप गरजेचें.

32

ଶ୍ରୀମତୀ

ବିକାଶ

ପୃଷ୍ଠା ୧୦୦

ପ୍ରଥମ : ୧୯୫୫

ଦ୍ୱିତୀୟ : ୧୯୫୬

संपादकीय

सात वर्सां फाटीं घालून आठव्या वर्सांत अभिमानान पावल घालतना आमकां धादोसकाय दिसता. कोंकणी नेमाळ्यांच्या संदर्भान सात वर्सांचो काळ तसो साप ल्हान न्हय. हे 'सप्तपदी'च्या काळांत आमकां सगल्यांचोच पालव मेळ्ळा, धीर आनी मायेची अुबूय मेळ्ळ्या. आमच्या अंतस्कर्णांत हाची जाणविकाय सदांच अुरतली. ह्याफुडेंय 'कुळागर' वाचप्यांच्या सेवेक सदांच आसतले हाचो भरंवसो आसचो.

X

X

X

१९८५ वर्साचें साहित्य अकादमी अिनाम आमचे ओश्ट जे. बी. मोरायश हांकां मेळ्ळां. मोरायशबाबांक 'कुळागरा'चीं हुनहुनीत परबीं. बरोवप्याचें अभिनंदन करतनाच साहित्य अकादमीचें आनी कोंकणीखातीर आशिल्ल्या सल्लागार मंडळाचें अभिनंदन करूंक फावो-योग्य आनी म्हत्वाचो निर्णय घेवन अिनाम दिलें म्हणून. कोंकणीक सा. अ. ची मान्यताय मेळतसावन आजवेर सदांच हीं बक्षिसां गोंयच्याच बरोवप्यांक मेळिल्लीं. जांकां तीं मेळ्ळ्यांत तांची वा तांच्या कलाकृतींची तशी लायकी आशिल्ली हें जरी खरे आसलें तरी कोंकणी साहित्यिक, तेयबी व्हडा कसाचे गोंयाभायरूय आसात हाची खबर आमकां आसली तरी हे गजालीची प्रभावी नोंद जावपाची खूब गरज आशिल्ली. ते काम मोरायशबाबांच्या 'भितल्लें तुफानांक' बक्षीस मेळिल्ल्यान जालां हे आमचे नदरेन खूब म्हत्वाचें. म्हणुनूच सा. अ. चें आनी सल्लागार मंडळाचें पावल अर्थपूर्ण आनी मोलादीक अशें दिसता.

गोंय हें जरी कोंकणीचें मूळपीठ आनी काळीज आसलें तरी गोंयां आसात ताचेपरस कितलेशेच व्हडा संख्येन कोंकणी अुलोवपी, बरोवपी, वाचपी, कोंकणी भास वाफरपी गोंयाभायर देशांतल्या हेर वाठारांनी आसात हाचो गोंयकारांक जायते वेळां विसर पडटा. संपूर्ण कोंकणी भाशिक प्रदेश म्हळ्यार गोंय हें सत्य पुराय मानून घेतल्या-रूय गोंयांभायल्या कोंकणी भाशिकांची दखल फावो त्या प्रमाणांत घेतल्या अशें दिसना. अंतर्मुख जावन गंभीरपणान हाचेर आमकां आतांतरी येवजुंचेंच पडटलें. मुंबय रावपी मूळ मंगळूरच्या कवीक कोंकणीचें सा. अ. अिनाम मेळटा ही गजाल कोंकणी साहित्यांत खूब म्हत्वाची हातूंत दुबाव ना. मोरायशबाबांक आमी हाचेपरसूय व्हड यश आवंडेंतांत.

वाचप्यालीं पत्रां

(१)

अंदू वसांचो 'कुळागरां'चो दिवाळी अंक आवडलो. नावांच घेवन सागचें जाल्यार मनोहरबाबांचो कोंकणी साहित्याच्या अति-हासावेलो लेख, म्हांबन्यालो लक्ष्मणरावांचो लेख, म्हाबळेश्वर सर-देसायांचो फिडलीस्त, भरत नायक हांचो 'गणपत गल्ली' हो निबंद, शिगम्याचो 'धाकू...' हीं बरपां चड मानवलीं. कथाय वायटशो नासल्यो. तुमच्या अंकान दिवाळेचे अमेदींत भर घाली.

— जनार्दन देसाय

(२)

दिवाळी अंक मानवलो. पुंडलीक नायक, दामोदर मावजो बी कांय बऱ्या बरोवप्यांची गैरहजेरी जाणवली. कुळागरांत कविता नाशिल्ल्यान तुमी कितलोय बरो अंक काडलो तरी तो अपूर्णसोच दिसत रावतलो. तुमी जाता जाल्यार तुमच्या धोरणाचेर परतोय विचार करून कविता शापपाची तजवीज करची अशी सुचोवणी.

— वामन रायकार

(३)

डिसेंबराचो अंक वाचूंक मेळ्ळो. अंक बरो जाला. मुखपृष्ठ सुंदर तशीच बरपावळूय बरी आसा. गजाली, पुस्तक नियाळ, यादी, निबंद, कथा ह्या विविध साहित्यान अंक नटला. वाचप्याक समाधान दिवपी लिखाण तुमी शापलां. दिवाळी अंकूय जानोत जाल्लो. बरो कागद वापरिल्ल्यान वाचूंक बरें दिसलें. तुमच्या मासिकाचें पाक्षिक जावंचे अशी अित्सा.

— स. म. नायक

(४)

दिवाळी अंक आवडलो. पुण रवींद्र केळेकार, पुंडलीक, मावजो बी कांय नांवां दिसलीं नात हें मातशें खटकलें. म्हांबन्याच्य लेखांतल्यान लक्ष्मणराव कळ्ळो. मनोहररायांनीं कोंकणीच्या अति-हासाचो फुडलो भाग बरोवन तुमी तो कुळागरांतल्यान वितरावचो अशी सुचोवणी. 'सुरंगां आनी नारंगा तशेंच, 'तेफळां' नियमी दिवंचीं. हांव जाणां, टिकेन लोक दुखवतात. पुण साहित्यांतल्यान सुरबूसपणान घोळोवन दिल्ली टीका वाचप्यांक अंक वेगळें समाधान दिवं शकतात. पयलींवेरीच हीं सदरां तुमी चलोवंची असां सांगीन दिसता.

— मोहन काम

(५)

जानेर १९८६ सावन तुमच्या नेमाळ्याक आठवें वर्स सुरू जाता. आयजवेर कोकणींत कितलींशींच नेमाळीं आयलीं आसा गेलीं. सातत्याचे बाबतींत तुमचो आदर्श कोणेय घेवंचो. 'आमचे नेमाळें नेमान वाचात' अशी चत्राय/जायरात लागींलागसार सगल्याच संपादप्यांनी/अुजवाडावप्यांनी सदाच केल्या. नेमान आयल्यान रुच मूं तीं नेमान वाचपाचीं ? 'नेमाळें' ह्या उतरांतल्यान 'नेमा' आनी 'नियमीतपण' हीं आसपावतात. तुमी आजवेर ह्या नियमीतपणाक जागल्यात हाची नोंद जावंक जाय म्हणुनूच/हें पत्र तुमकां नव्या वर्साचे कारकिर्दीखातीर शुभकामना आनी सात वर्सां जैतिवंत वाटचाली निमतान मनस्पूर्वेक परबीं. तुमचे थांय आमचे आस. तुमकां जायतें बरें मागून,

— अंक बरें माग

लाब साबांव

उषा सायकल

प्रेस्टीज प्रीत

निमा पंखे

सवाय आनी कपडे

घट आनी चालीक

घरच्या बायलांनी

तरेक तरांचे

नितळ-निवळ धुता

बरी अशी सायकल

पसंत केल्लो प्रेशर कूकर

गिमांत थंडसाण दिवपी

गोंयचे मुख्य वितरक : मेसर्स अनंत नरसिंह नायक

मडगांव

नुस्तें आनी गोंयकार

— जयमाला ना. दणायत

‘शी

५५ ह्या भटांचेर म्हणून सामको सांवार आयला मे सायबिणी.’ ‘कित्या मे, आयज भटांचेरशी आयली तुजी संक्रांत.’ ‘कितें सांगूं तुका परबिणी, सामकीच जात सोडली मगे हाणी. नुस्तें खावन देवाच्या आंगार हात कसो घालूं येता देवच बावडो जाणां.’ ‘आगे हालीं सगळेकडेन हेंच चल्लां. तांची तरी कितें चूक ? कलियुग सुरू जालें न्हय मे ?’ देवळांत मध्यस्थळार बसून त्यो दोगी बायलो हातांतल्यो गोंठपाटल्यो वयर सकयल करीत व्हडल्या व्हडल्यान गजाली करताल्यो. सरवळ्यांत भितर सरून देवाक नमस्कार करचे पॅलीं म्हज्या कानार हीं उतरां पडलीं. म्हाका त्या बायलांचें मोठें अजाप दिसले. आपुण दनपरां येथेच नुस्त्याचेर ताव मारून म्हणचे नुस्त्या हुमण, सुकें तळील्लें अशें वेगवेगळे सुवादीक पदार्थ खावन देवळांत आयल्यांत आनी भट नुस्तें खातात ह्यो नस्त्यो जायत्यो हांचे बोडार कित्याक ? नुस्तें कितें फकत बामण आनी हेर लोकांनी खावचें आनी भटानीच कसलें पाप केलां ?

येद्या व्हडल्या ह्या संसारार सात व्हडले दर्या आसात. हाजे-भायर हजारांनी न्हंयो, पाण्टे, तळचो, मानशो खाडयो जायतें आसा. ह्या सगळ्यांभितर अपस्मार नुस्त्याखणी भरून ओततात. नुस्तें म्हणचे सैमान मनशाक ओंपिल्लो व्हडलो नजराणो जावन आसा. आनी मनशान ताजो पुराय आस्वाद घेवचो हीं परंपरागत शिकवण ! सामकी आर्विल्या काळासावन चलत आयिल्ली. म्हाल म्हाताऱ्यांची ही बरी देख कोण घेवचोना ? आज लाखांनी वर्सा हें नुस्तें हांगां आसा. व्हडल्या देवमाश्याधरून नाकटायेद्या बारीक भोपशामेरेन तरांतरांचें नुस्तें हांगां आसा. पयलीं तेपार जेन्ना शेतांभातां पिक-नासलीं तेन्ना सगळे मनीस हेंच नुस्तें आनी प्राण्यांच्या मांसारच जियेताले न्हिं ? “जाणीजे यज्ञकर्म” म्हणून मेळटा तें भक्षिताले न्हय ? हे धर्म जाती कोणें केल्ल्यात ? आमी मनशानीच न्हय ? नुस्तें खायनात ते भट, हेर सगळे बामण, चाड्डे व्रेश सुद्र माती आनी गोबोर ! पयलीं तेपार ऋषीमुनीचें लेगीत हेंच खाण आशिल्ले. फुडें मागीर ते सुवारले. सगळे देवदेवळांचें देवस्पर्ण चलोवपी, संस्कृत शिकपी हाणीं नुस्त्याकडेन फाट केली. ब्राह्मणवर्ग जल्मा आयलो.

मुकटो न्हेसून अनवाळें भष्ट सांबाळीत. नुस्त्याक आफुडनाशिल्लेच न्हय तर ताजो वास लेगीत भष्ट मानपी हे लोक आतां परत सारके जाग्यार येतात जाल्यार ह्या बायलांनी तरी तांकां टोकचें न्हय अशें म्हाका मनापसून दिसले. ह्याच येवजणेंत देवाक कश्यायभशेन पांच प्रदक्षिणा घालून हांव देवामुखार बसलें. मनांतल्या मनातपोले फोडून घेतले— चित्त एकठायलें ना म्हणून ; नाक घष्टून आनी हात जोडून शिरसाष्टांग नमस्कार घालो तरी म्हजें तांच्या खबऱ्यावेळें लक्ष ढळलें ना. आतां विषयच इतलो सुवादीक आशिल्लो थंय म्हजे पापणीचें कितें चलतलें ?

‘आगे, त्या यमण्याआकाली सुन मगे सामकी बाप्पा शिवराक आशिल्ली. ‘मागीर तांतून अजाप कितें तर ? ‘आगे ती मुंबयची भटालीच खंय, यमण्याल्या चल्याचें आनी तिजें लवमरेंज !’ ‘अशें अशें, हें पुते म्हाका खबर नासले हां. आनी भटाली म्हणून बळखप कशी ? तांकां कितें शिगां आसतात न्हय मे, कोणेंय तुजेसारकेन सांगल्यार समजुपाचें.’ ‘तर सांगपाचें म्हळ्यार जी नुस्त्याक आफुड-पसून नाशिल्ली. तीच खंय आतां अस्सल नुस्ते खायरी जाल्या— नुस्त्याचे कांटेसुद् भायर उडयना खंय.’ ‘खरें काय कितें मे...?’

मागीर, नुस्तें म्हणचे कितें समजतात हीं ? हांवें मनांतल्या मनांत म्हळें. नुस्त्यात ती पावरच आसा तशी ! एकदां रुच घेतील्लो मनीस नुस्तें सोडपार ना. नुस्त्यावासान मेल्लो लेगीत जीतो जातलो म्हण्टात तें कितें ओगीच ? दोन गोंयकार एकमेकांक मेळटगीच— मागीर ते गोंयाच्या सामक्या खेड्यांत जांव नाजाल्यार अमेरिकेच्या व्हडल्या सिदादींत जांव— एकमेकांक पयलो प्रश्न खंयचो विचारतले काय म्हळ्यार, ‘आयज निस्त्या कितें खाल्लें रे ?’ मुखार मागीर आतां म्हासगाय कशी वाडल्या, नुस्तेकारांचेर काळ कसो आयला, बाजार खंय पावला ताजेर थोडो वेळ तरी चर्चा जांवकच जाय. गोंयच्यो दोन बायलो देवळांत लेगीत मेयळ्यार, ‘आज कितें मेयळें ?’ म्हणून चौकशी केलेबगर रावचीं भात— हातूंत ‘कितें’ हाजो संदर्भ नुस्त्याकडेनच आसता, तो गर्भितार्थ उलो करून सांगचो पडना.

सांगपाचे म्हळ्यार आख्या संसारार गोंयकार सुसंगाद म्हणून जितले फासाद आसात तितलेच ते नुस्ते खायरे म्हणूनय

ख्यातमान जाल्यात. गोंयकारांच्या नुस्त्या-जिवणाची कितें संसार-भर पातळ्या आनी देखून गोयां येवपी टुरीस्ट पयलीं नॉनव्हेज हॉटेलां सोदतात- (मागीर जेवतगीच गाळी घालतात काय कितें ते जाणात आनी तो देवळांत बशिल्लो देवच जाणां) जायत्या जाणकारांच्या तोणांतल्यान हांवें आयकलां की जेवणांत जेवण गोंयकारांचे आनी तांतले तांतून सारस्वतांचें ! अर्थात हेर लोकय बी बेस्स बरें रांदतात. ताजो सुवाद आगळो. पुण तो ह्या जाणकारांनी एखादलो चाखलो ना जातलो म्हणून खाल्ल्या मीठाक जागल्यात बावडे !

आमची गोंयचीं बायलां आपणालो पुराय जल्म सामको रांदचेकुडींतच सारतात म्हळ्यार जाता. संसारावेल्या खंयच्याय बायलांपरस आमच्यो बायलो जेवणापरस जड घष्टे काडटात. खऱ्यानीच मनापसून कष्टतात, घष्टतात. रांद वाड उष्टीं काड हातूनच आपणाल्या जीणेचें सार्थक मानतात. म्हाका तरी दिसता कीं हाजें कारण म्हणचे तीं अन्न हें पूर्णब्रह्म हें पुरेपूर जाणून आसात. 'उदरभरण नोहे जाणिजे यज्ञकर्म' हीं आमच्या जाण्ट्यांनी सांगून दवरील्लीं उतरां मतींत धरून त्या यज्ञकर्मांत आपणालो वांटो बरेतरेन उखलतात. मन लावन जेवण रांदप आनी आपणाल्या मायेच्या मनशांनी तें येथेच्छ जेवप हाजेपरतें दुसरें सुख आमच्या गोंयच्या बायलांक ना.

भुरगेपणांत म्हाका दिसतालें बायल म्हणचे फकत रांदप वाडप करपी एक जीवें माकन ! हो समज घटावपाक तशेंच कारण आशिल्लें. म्हज्या भैणीचें एकवटीत कुटुंब-कांय न्हंय म्हळ्यार पन्नासेक मनशां पंगतीक आसतालीं आनी भुरगेपणांत हांव जेन्ना केन्ना तांगेर वतालें तेन्ना बायलां फकत रांदचेकुडींत बोवाळटालीं दिष्टीं पडटालीं. जणएकाकल्याच्या जेवणांत वेगवेगळ्यो परी, वेगवेगळ्यो रुची, भुरग्यांक वेगळें, जाण्ट्यांक वेगळे. कोणाक कांद्याचें, कोणाक तेफळाचें, कोणाक मसाल्याचें तर कोण शिवराक करून प्रत्येकाचो घोस्त सांबाळप. वेल्यान पानार चार घसघशीत नग जाय हें आनी मोठेपण-करतना तांचो आस्वो आदेस जेवप करपांतच वतालो-आनी बाराक जेवणाक जी सुरवात ती चारांक बायलां पंगत, आनी ती जेवन उठसर च्या चो आकत सुरू. परत सांजचीं खाणां, रातचीं जेवणां-जालें, हातूंतच जल्म सारप ! म्हाका खुब राग येतालो. कितें हें, सगळी जीण फकत पोटाभरीक वगडावन. आनी आनी कांयच कर्म ना ? अशें दिसचें अर्थात पयलींचो तेंप आतां ना म्हणा. आतां गोंयच्याय बायलो हेर बायलांभशेन सुधारल्यात. आनी इतलें बदलप गरजेचेंय आसा. वरांचीं वरां जेवण करूंक सारपाक वेळ आसता कोणाक ? सगळ्यांफाटल्यान कामाची ताकतीक ! सगळीं आतां दादल्यांभशेन सिर्वीसक धांवपी-मागीर इतले त्रासांनी तें वाणापणां करून नुस्तें घेयात, उजरायात, धुयात-मीठ लायात, कांतां-वाटात, सांगलां कोणें ? त्यापरस शीत रोस-भाजी-सोपें काम ! अर्थात मागीर सांजचे येतगीच रातच्या मुख्य जेवपाक सगळो नुस्त्याचो प्रपंच करचो पटटाच म्हणा-नाजाल्यार जीव धरता ? वाडटल्यांचो आनी जेवतल्यांचो ? पुण एक-

रुचीपसत वानार जांव फातरोर गंध वाटत बसपाचे दिस गेले. हेराभशेन मिक्सरार गरर केलें - काम जालें. हां मात कांय घरा अशीं आसात - 'शी 55 मिक्सरार वांटील्लें कितें ? चोथो पाणी, वांटप तें वांटप, ताजी सर म्हणून मिक्सराक येता ? आमच्या दादल्यांक बाये आवडना तशेंच कुकरांतलें शीत रुचना 'म्हणून वाटत कुटत बसपी कांय लोक अजूनय आसात गोंयांत. हें मात खरें की शिवराक जेवण कशें सुटसुटीत जाता तशे ह्या नुस्त्या जेवणाचें न्हंय !

आंताच्या ह्या मशिनाच्या युगांत लेगीत गोंयकारांच्या सुसेगादपणाचो आनी नुस्त्या जेवणाचो थाट कितें वर्णवचो ? आयतार आसचो - फाटल्यान कामाचो कसलो हुस्को ना, सुसेगाद नवांक धांक उठन चा-पाव मारून नुस्त्यापोती हातांत घेवन बाजारांत म्हणून भायर सरचें- वाटेर मेळपी सगळ्या वळखीच्या लोकांकडेन पोलीतीक्स, शिक्षण, सरकार, नुस्ते सगळ्याचेर झांकड्यो मारीत पेणे करीत करीत आपणाल्या सदाच्या नुस्तेकान्नीमुखार उबें रावचें-तिजेकडेन वानपणा करीत, तागडी मारता म्हणून झगडीं करीत, बांगडे, सुंगटां, तिसऱ्यो जाव जे कितें त्या सिझनचे नुस्तें आसा तें घेवन ताकतिकेन घरा येवचें आनी बायले सुवादीन जांव आवय सुवादीन केले की पेपर वाचूंक मेकळें ! तशेंच पिशवी हातांत दितना 'अमुक अमुक येवचो आसा हा दनपरां जेवणाक' हे सुत्र आसताच बरोबर कारण आमीगांमदीं आदल्या दिसाच कोण ना कोणाक सामकें अगल्यान निमंत्रण केल्लें आसता, आयतां आसा, यो रे जेवपाकच, मारया खबऱ्यो, खूब तेप जालो मेयळ्यार 'की जालें !' मागीर बायलांचे काम सुरू. आपुण भायर इष्टावांगडा गांवच्यो नकसुत जायण्यो करत, आयच्या राजकारणाचेर झांकड्यो मारतना तीनचारदां मदीं चाचें कोप मारीत आसचें, म्हणसा १-१॥ केन्ना जातात ताजो पत्तोच लागना.

भितल्ल्यान आफौणो येतगीच आंग खरपीत, केंसार हात भोंवडायत येवन पाटार-आतां कदेलार म्हणा-बसपाचें-तळील्ल्य नुस्त्याचो परमळ घरभरच न्हंय वाडोभर फांकिल्लो आसाच. वाफा यिल्ल्या शीतारासीर हुमणाची वाटी उमथी करप, तांतलीं सुंगट आमलेकुडके बी वेगळे काडप, रांवस विस्वणाचें बी हुमण आसल्या तर विचारीच नाका, पोस्तांचे कुडके खायत बरोबर कसलेंय बांगड्याचें जांव ताल्ल्यापेडव्यांचे कांयच ना जाल्यार तिसऱ्या कुणयां तरी सुकें तोणाक लायत इष्टावांगडा खबरी मारीत वरभर तर वेळ काडप-हांतून कितले खेपे हुमणान शीत जेवले आनी कितले कपे खाले हाजो कोंत हिशेब समजना. पोट फुटसर जेवन मागीर निमाणकडले शीतान भैरवी करून तृप्तायेचो ढरर करून धेंकेर दि. खंय दातात कितेंय कांटो कुस्कुर आडकला ते काडीत हात धुव सरळ सालांत शेंदरी उशें घेवन आड पडप तें सांजच्या चा मेरे घुरर हुस्म ! वेल्यान नुस्त्या जेवण आंगार आयलें म्हणुन गायले आंगार वडुवप आसताच.

नुस्त्याच्योय म्हणून तरेकतरा ! - जण एकाचो आकार, रूप सुवाद वेगळ्या रुचीचो ! कल्ली पेडीसारकीलें कांट्यानस

धरून कांटो नाशिल्ल्या वागयेमेरेन तरेकतरा ! जणएकाक आपापली म्हणून खासा रूच आसता. आनी खंयच्याय परस गोंयचें नुस्तें ताजें आनी रूचीक ! (अर्थात् आतां आतां गोंयचीं नुस्तेकारांय नुस्तें बर्फांत घालूंक शिकल्यांत तें सोडा.) सांगपाचें म्हळ्यार मोठ्या विस्वणाधरून बारीक करबटामेरेन सगळेंच सुवादीक ! आतां प्रत्येक खाणाऱ्याचे रूचीचेर त्या त्या नुस्त्याक नंबर दिवचो पडटलो. कांय जाणांक मोठें, कप्याचेंच म्हणचे रांवस विस्वण बांगडो मोरी असलें नुस्तें आवडटा तर कांय जाणांक वेल्ली, मोतयाळ, पेडवूटां खांपी असल्या बारीक नुस्त्याची आवड. कांय जाणां तर कांटें नाशिल्लेंच म्हणचे नुस्ते खायाऱ्यांच्या नदरेन नुस्तेंच न्हय अशें सुंगटां, तिसऱ्यो कुल्ल्यो हेंच खावपी ! त्या त्या प्रमाणें तें तें नुस्तें श्रेष्ठ जांव कनिष्ठ वर्गां पडटा.

बरें, हें नुस्तें रांदपाची पुण एक तरा ? छे ! बांगड्यांक ताल्ल्या-पेडव्यांक पेडीक तेफळच जाय - तांतूनय जीवें तेफळ पडल्यार बांगड्याचें सुकें, धबधबीत कितें टेस्टी लागता सांगूं-वर्णूपाक उतर मेळना. हाजे उरफाटे तिसऱ्यो सुंगटां, कालवां जांव विस्वण रांवस मुडुशी शेंवटे असल्या नुस्त्याक कांदोच जाय. हुमण करतनाय साधें वाटप, मागीर रोस गुळीचें हुमण अशेंय नाना प्रकार ! बांगड्या तेफळाचें भेतकुट खरें पुण बांगड्या उड्डमेथी खाल्यार आठ दिस हाताचो वास वचपार ना की जीबेची रूच हालपार ना. कारवार सायडीन तर खंय सुंगटां हुमणाक लेगीत तेफळ घालतात, पुण ती रूच वेगळी दाट आपरोस बी घालून

केल्ल्या कांद्या हुमणाची रूचच आगळी. त्याचप्रमाण कांयजाण तर आमलेभशेन बांगड्याचें जांव सुंगटाचें लोणचें करतात. हाजेभायर तिसऱ्या-सुंगटांचें डांगर जांव भजीं, सुकें धबधबीत अशे वेगवेगळे प्रकार. विस्वण, पापलेट हांच्या तकलेची जांव शेष्ट्यांची कळपुटी इतली टेस्टी जाता विचारपाकच नाका ! तळपाक कितेंय चलता मात चरचरीत तळूंक जाय मागीर तें तळील्लें पोस्त आसूं वा सुंगट जांव साधें मानयाळें आसूं-रूचीकच लागूंक जाय. ह्या भायर मोरयेचें मटण, कुल्ल्यांचे-कालवांचें मसाल्याचें, अश्यो तरेकतरा करूं येतात. सुंगटां पुलाव बी तर पाटर्गबीटर्गानी फेमसूच आसा.

सुंगटांत लेगीत मानशे सुंगटां, दर्या सुंगटां, बारीक कर्दी, वागयो अश्यो जायत्यो जाती. करवंटाचें म्हणचे जातूंक बारीक सुंगटां, खापी मोतयाळ, कांटेरीं, पाताशें, पेडवुला, बुरांटे अशें तरेक-वार नुस्तें मिस्तुराद आसता असल्याचें धबधबीत जांव हुमण थंयचे थंय केल्यार बरें रूचीक लागता. तातूनय आमली जांव आमाडो पडत तर सुवाद चडटा. सुंगटा हुमणाक बिमलां जांव मुळे, मस्का-सांगो भेंडे कितेंय उपकारता. हांतून मागीर सादें, दर्याचें, मानशेचें अशें जायते प्रकार आसात. साव्यांत थिगूर, सांगटां बी फामाद आसात. कुल्ल्यांतय खडपी कुल्ल्यो, दर्याच्यो कुल्ल्यो, शेतांतल्यो कुल्ल्यो करून वेगवेगळ्यो जाती आसतात. कुल्ल्यांची एक मजा म्हणचे दर्याची भरते सुकते प्रमाण तांचीय जीण चंद्राचेर आधारून आसता. उमाशेच्यो कुल्ल्यो भरील्ल्यो आनी पुनवेच्यो पोक्यो आसतात. खाडयेंतल्यो कुल्ल्यो गरयतना पळवण्यासारक्यो ! मात-खडपी कुल्ल्यो धरूंक बडी घाली आनी मेळिल्ली कुल्ली डांग्यासकट दवरशी म्हणशात तर ती तुमचें बोटच फोडलेवगर सोडचीना. कुल्ल्यो धरूंक तशेंच कौशल्य जाय.

नुस्तें गरयतना जांव त्यो रापणी भायर काडटना खारव्यांची मौज पळोवपासारखी आसता. वेगवेगळ्यो रापणी जांव काटयाळीं पैलींच लावन दवरिल्लीं आसतात. नुस्तें पडलेशें दिस्तगीच साताठ जाण फाटीं फुडें मदीं कुशीन रावन ती रापण पदा म्हणत म्हणत ओडीत भायर काडटात. देगेर ओडटात त्यावेळावेळो बोवाळ पळोवण्यासारको. मात तुमचें मन भावुक आसत तर रेवेंत वळवळपी तीं नुस्तीं पळोवन परतून नुस्तें खावनये अशें दिसूं येता, नुस्त्याची काकुट येता. अर्थात् हें अहिंसावादी बी तत्व जालें. खरो सृष्टीचो नेम कितें ? 'एकान दुसऱ्याक गिळचें, होच नेम, हीच परंपरा !' मागीर ताका तुमी आमी कशे अपवाद आसत आनी खीणभर नुस्तें सोडनशें दिसलें तरी तें रात्रीर चडून ताजो परमळ दरवळतगीच पोटांत सामको उजो पेटता. केन्नाकाय तें नुस्तें पानार पडटा आनी आपुण ताजेर आडवो उबो हात मारता अशें जाता अर्थात् खऱ्या नुस्ते-खायऱ्याक ! आमची एक शेजान्न आपणाल्या आवयच्या सुंगटांहुम-णाची सदांच तुस्त करी 'आईलें हुमण इतलें सुवादिक जातालें कीं आठाठ दिस हाताचो वास वचनाशिल्लो. 'अर्थात् ही शास्त्रीक अतिताय आपली एक उलोवपाची चाल. आठ दिस करू आयल्यार वीट येतलो. आमी नुस्तें बरें आवडीन खालें म्हणून कांटे कोण गळ्यात बांदून भोंवीनात-जांव नुस्त्या हिवळण येतगीच कोणय साबू लावन

सगळ्यांनी वाखाणलेली आमची नवी

स्काँच टेरियर विहस्की

संवसारांतल्या खंयच्याय विहस्कीपरस बरी

अशी मान्यताय मेळिल्ली

RHEAA DISTILLERIES

NUVEM - SALCETE - GOA.

दुकळे, भोबे आनी कंपनी

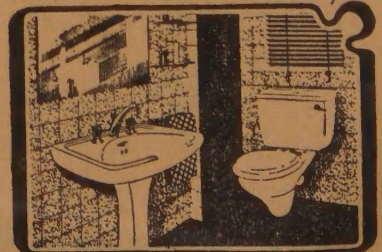
पणजी

□ प्लायवूड

□ सनग्लोस

✿ सेनिटरी वेअर आनी □ ग्लेइड तिजुले

When you plan bathrooms
to last a lifetime, beautifully.

मडगांव-शो-रूम

सॅनी-प्लाय सेंटर मडगांव

गजाली

१) काँग्रेसीचो सुवाळो

२) मातिरीशांचो अगडास

३) अक अप्रूप कविता

— अना म्हांबरो

मुंबयंत डिसेंबराच्या निमण्या सप्तकांत काँग्रेस पक्षाच्या शंबरीचो दबाजो जालो तांतल्यान लोकांक कांय गजाली समजल्यो त्यो अशो.

- काँग्रेसीक १०० वर्सां जाली.
- शंबर वर्सापयलींचे काँग्रेसींत आनी आतांचे काँग्रेसींत खूब अंतर आसा.
- काँग्रेसींत शेंकड्यांनी फुडारी जाले. तांतल्या चडशांक काँग्रेस विसल्ल्या.
- देशांत हजारांनी स्वातंत्र्य सैनिक जावन गेले. तांचो काँग्रेसी-कडेन संबंद आसलो. तांतल्याच चडशांक काँग्रेस विसल्ल्या.
- कांय फुडाऱ्यांची नांवां आनी फोटो शाळेच्या पुस्तकांनी पळोवंक मेळटाले ते पयलेच खेप बॅनर्सचिर आयले.
- दबाजो महाराष्ट्रांत जाल्ल्यान लोकमान्य टिळकांक खूब भोवमान मेळ्ळो (दबाजो पंजाबांत जाल्लो जाल्यार हो भोवमान लाला लजपतरायांक मेळटलो आसलो. बंगालांत जाल्लो जाल्यार तो घडये सरोजिनी नायडूंक मेळटलो आसलो.)

- काँग्रेस आदल्या कातर देशाचे स्वतंत्र्ळायेखातीर झगडली. आतां ती राजकारण खेळटा.
- खंयचोय पक्ष सत्तेर आसलो म्हणटकूच ताच्या दबाज्यांक म्हत्व येता.
- अका काळार काँग्रेस पक्ष देशांतल्या सगळ्या लोकांक लागतालो. आता तो फकत काँग्रेसींतल्या लोकांक ते काँग्रेसींत आसासर लागता.
- सध्याचें राजकारण आसा तशेंच चालू अुल्ले जाल्यार काँग्रेस कांय न्हय करून, आनीक १०० वर्सां वांचतली. आनी सत्तेरूय अुरतली.
- २०० व्या वर्साचो दबाजो मात, सध्याच्या काँग्रेसवाल्यांच्या मनांत आसल्यारूय, राजीव गांधीच्या हातांत जावंचो ना. (देव तांचें आयुष्य अितले वाडयतसो दिसना. कारण तो काँग्रेसमन न्हय.) काँग्रेसीचें नशीब बरें आसल्यार तो दबाजो राजीव गांधीच्या नातवाच्या हातांत जावं येतलो.

० ० ०

मातिरीशांचो अगडास

अफ. जे. मातिरीश गेले आनी तांचे बराबर मुंबयचे कोंकणी चळवळीचो अक अध्याय सोंपलो.

४०-४५ वर्सांफाटीं मातिरीशबाबांक कोंकणीचो दिश्टावो जाल्लो. मुंबयंत कोंकणी भाशा मंडळ सुरु जाल्याअुपरांत रोखडेच ते तातूंत भितर सल्ले. तेन्नाच्यान तें वयर काडपाक ते मरसर वावुल्ले. अुपरांत बरोचसो काळ ते मंडळाचे सेक्रेटरी आनी फाटलीं कांय वर्सां ताजे येजमान आसले.

मंडळन कोंकणी लोकांची अस्मिताय तिगोवन दवरपाखातीर खूब वावर केलो. गोंयचे सुटकेअुपरांत मंडळांतल्यानूच विलीनीकरणा आड वावुरपी आघाडी अुप्रासली. ह्या आघाडीच्याय वावरांत मातिरीशबाब पोटतिडकेन वावुल्ले. आयज कोंकणीक जें कितें स्थान आसा तें मेळोवपांत हेरांभितर मातिरीशबाबांचो खूबसो हातभार लागला.

मातिरीशबाबांचो पिंड समाजकार्यकर्त्याचो. तांगेलें सगलें वेवसायीक जिवीत पोस्ट ऑफिसांत गेलें. थंयच्या वावुरप्यांच्या युनियनाचे कामूय ते पळेताले. मुंबयंतले अके मंगळुरी लोकांचे संस्थेंतूय ते वावुरताले. हो सगलो वावर करताना तांगेलें काळीज घुस्पल्लें तें मात कोंकणींत.

कोंकणीविशीं तांच्यांत अुप्पाट पोटतिडक आसली. पुण पोटतिडकेबराबर संस्था वयर काडपाक हेर जे गूण लागतात ते तांचेकडेन नासले. भाशा मंडळान खूबशे कितें तरी करचें अशें तांकां दिसतालें. पुण तें कशें करचें तें तांकां कळनासलें. मंडळांत खूबसो काळ कांय जाण्टेले वावुरताले. ते कोंकणी-भास-ही-अक-सोबीत-भास हें परथून परथून म्हणपाच्या मुखार केन्ना पावलेच नात.

अक-दोन फावट मातिरीशबाबांनी भाशा मंडळचे कार्य करपी

समितीत बदल केले. पुण ताचोय काय व्हडलोसो अपेग जालो ना. निमाणेकडेन कोंकणी भाशा मंडळ म्हळ्यार मातिरीशबाब अशें समीकरण जालें. हेर सग तांकां सोडून गेले.

मातिरीशबाब हे साहित्यिक नासले. पुण साहित्याविशीं तांकां खूब गोडी आसली. मुंबयंतलो कोंकणी पुस्तकांचो व्हडानव्हड संग्रह तांचेकडेन आसलो. कोंकणींत तांतलेतातूंत चड साहित्य देवनागरींत जाता देखून हे लिपयेंत बरोवपी साहित्यिकांक ते खूब मानताले. जे बरपी नेमान बरयतात, कोंकणीखातीर झगडटात तांचे विशीं तांकां आदर दिसतालो.

मातिरीशबाब हे मूळ सावंतवाडच्या वाठाराचे. पुण गोंय-कारांक आनी मंगळुरकारांक ते आपणामदले अंक कशे दिसताले. तांगेले कांय अश्ट ते वाडकार म्हणून नकळच आसले.

साहित्यिक स्पर्धा घेवप, कोंकणी संमेलनांक परिशदांक डेलेंगशनां घेवन वचप, कोणाक भोवमान मेळ्ळो जाल्यार ताचो सत्कार करप, कोण भायर पडलो जाल्यार ताची शोकसभा भरवप हो वावर मातिरीशबाबांनी जिवीतभर केलो. अंक-दोन वर्सांफाटीं तांणी प्रो-आर्माद मिनेझिसांचो सत्कार केल्ले. तो मिनेझिसांचो निमणो सत्कार. त्याअुपरांत थोड्याच तेंभितर मिनेझीश गेले. मातिरीशबाबूय त्याअुपरांत आनीक कोणाचो सत्कार करूंक पावले ना.

मातिरीशबाब फाटले कांय म्हने दुयत आसले. तांची वाचा धरिल्ली. तांकां अुलोवंक येनासलें. चार-म्हयन्यांपयलीं हांव तांकां मेळिल्लें त्यावेळार तांकां खुबशे कितें सांगन दिसतालें पुण सांगूक येनासलें. अुपरांत तांणी हांथरुण धल्लें.

सगल्यांच्या खबरांक वचपी मातिरीशबाबांचे खबरेक व्हड-लोसो कोण पावलो ना. ते ह्या संवसाराक अंतरले त्यावेळार तांच्या धरच्यांक मेळूंक तांच्या गोतावळ्यांतले हेर लोक पावले. तांकां विसल्लें ते फकत कोंकणी भक्त.

स्वतंत्रताये अुपरांत गोंयांत कोंकणी भाशा मंडळ सुरू जालें तेन्ना मातिरीशबाबांक खूब खोस जाल्ली. (ते कांयकाळ त्या मंडळाक मुंबयच्या भाशा मंडळाचो फांटो म्हणटाले.) मुंबयच्या भाशा मंडळ कल्यान स्फूर्त घेवन जाल्मक आयिल्ल्या ह्या मंडळान मातिरीशबाबांचो अुगडास तिगोवन दवरपाखातीर कितेंतरी करूंक जाय. हेर गजाली बराबर तांगेलो पुस्तक-संग्रह सांबाळून दवरपाची तजवीत करूंक जाय.

हेंच आतां तांचे यादस्तीक ... कारण मातिरीशबाबां-बराबर मुंबयचें कोंकणी भाशा मंडळूय ह्या संवसाराक अंतरलां...

अेक अप्रूप कविता

कोंकणी कवयित्री आतां मॅच्युअर जाल्यात ताची गवाय वळवयच्या अपुरबाय प्रकाशनान अुजवाडायिल्लो 'अप्रूप' हो कविता संग्रह दिता. ह्या संग्रहांत १५ कवयित्रीच्यो ९० वयर कविता आयल्यात. ह्या कवितांनी, संपादिका हेमा नायक म्हणटात

त्याप्रमाण, दर अेकलेन आपणालें वेगळेंपण राखपाचो यत्न केला. म्हजें म्हणणें, हांतल्यो कांय कविता आसात त्यो बायलमनशांकूच बरोवंक येवपाच्यो. दादल्यांक बरोवंक येवंच्यो नात. पतीक नयना सुलंकार हांची 'आंकवार सपनां' ही कविता पळयात:

आयज जोणेचे हे निमणे राती
आयकूंक येता म्हाका
मुण्यान हुयेले मारीत यमाक दिल्लो येवकार
पुणून यमाचें खुमणें दोळ्यां मुखार येच ना
येतात कितलींच खुमणीं
म्हज्या सपनांतल्या राजकुंवरांचीं.

जीणेच्या वीसाव्या सपणार अुन या काळजांत
सोबीत फुडाराचीं सपनां हांवें रोयलीं
कल्पनेन राजकुंवराचे,
बुज गावणें करून वंये भितरूच रावलीं
पुणून हे निमणे राती मेरेन
म्हजें पोरसुं फुलूंक ना.

म्हाका पळोवंक कितले आयले, कितले गेले
हिशोबच ना
बुजगावण्यांनी पोरसुं भरून वंय केन्ना मोडली कळूंकच ना

सगळ्यांच्या खर अुतरांनी
सपनांचें पोरसुं मात करपलें
तें पर्थें केन्नाच फुलचें ना.

दिशिल्लें -

लग्नाच्या ह्या बाजारांत
अेकटो तरी सभागो म्हजे गुण पारखितलो
पुण जण अेकल्याच्यो नदरो फकत रूप सांसपिताल्यो
तांचे जोतीचे तागडेत
म्हज्या गुणांक मोल अरूंक ना.

आयज -

जीणेचे हे निमणे राती
भांगराच्या वर्सा
हांव घुस्पत आसां ह्या सपनांनी
कळून लेगीत
हीं सपनां आसात आंकवार म्हजेवरी.

('अप्रूप' ह्या काव्यसंग्रहाचेर भौ. नागेश करमलीं हांचो नियात सप्टेंबर १९८५ च्या अंकांत आयला. संपादक.)

ती दोनीय धिमयार हाताचो आधार घेत उठली. उट्ठना तिजो कमराकटो कट्कट वाजलो आनी सणसण मारत दुकलो. बाग घेवन भितर सरताना तिणे दाराच्या चौकटीचो आधार घेतलो आनी ती काय वेळ थाल्ली. अक पाय उंबरार आशिल्लो. उंबर कसलो, उंबराचे लाकूड वायटेन खावन उडयिल्ले आनी थिंगा फक्कत मातयेची बांदी आशिल्ली. वेली चौकटय वायटेन खायिल्ली आनी लाकडातल्यान सासवां झट्टाली. कांय दिसांन ही बिजागीरांय निखळटली आनी दारां सुटून पट्टली. भरिल्ल्या घराक हो असलो म्हाल दरवाजो ! दोगजण दाणगेदुणगे चेडे आसताना कितली वर्सां जाली अक नवी घराखोप उबी करूंक जायना.

वेले गांवठी नळ्यांचे पांखे बावगोन आशिल्ले. आनी ताचो माटोवच जाल्लो. नळे विसकळजावन झळकताले. दर पावसाळ्यात हातूंतल्यान गळप मगेर हिंगा तोप दवर थिंगा मायटी दवर असे चलताले. आता मानाय तर घर शिवक घरार चडूकय तयार नात. म्हण्टात घरासकट आमी खाला येव आनि हातपाय मोडून घेव. वर्सांदोनवर्सांत कितेतरी व्यवस्था करूंक जाय. ना जाल्यार आसा ते पाखेय तकलेवेल्यान वेतलें. वाडचार आशीकुशीक सगळ्यांची घरा नवी जाली. हे तितलेच उबे आसा, मन्नाक पडिल्ल्या म्हाताऱ्यावरी.

ती भीतर सल्ली. सांज जावची पयलीच सगळे संसारातलो काळोक कुडींनी गच्च भरिल्लो. ह्या काळकापलो भायलो उजवाड नळ्याखाचीतल्यान मात्सोमात्सो दिस्टी पडटालो. पुण घरात मात काळकाचेच राज्य. आताआता लक्ष्मीली नदर उणी जाल्या. काळखान तर कायच दिसना. जिवितबर काळोकच पळेत आशिल्ल्यान नदर घडये काळकाक विटल्या जावये. सगळी कामा सासपीत सासपीत करची पट्टात. पाडपडिल्ल्या घराक एक बेर जनेल लेगीत ना. फाटी एका जनेलाचे दार निखळून पडले तर थिंगा कायमचीच साक लाबन दवल्लो.

भितर सरतना तिजो पाय न्हिदिल्ल्या नातवाक लागलो. तो पोर उठून व्हडव्हडान रडूक लागलो. लक्ष्मीन ताका वोगीवोगी थापटीले. तो आसा तसोच न्हिदलो. ती रांदचे कुडीत आयली. चुली मुखार बसली. व्हडली सून भाकऱ्यो भाजताली.

आयज लक्ष्मीआवोक घराचे सामके मनाकच लागिल्ले. मन कोंचयिल्लेवरी जाल्ले. तिणे सुनेक म्हळे, 'कितेय करून घराचे पळोवक जाय गो ! काल पेजेक नाशिल्ल्यान आयज घरां उबी केली. आनी पडलांत ह्या कर्म्या, म्होडकऱ्या घरात.'

'घर म्हण तोंडान जाता आवो ? दुडू नाकात ? हाडली पड आनी खाली पड अशी गत.'

पुण यत्न तरी करूंक जाय मुगो. हळू तरी घालुक जाय पुण दोगय कानामनार घईनात.

'तांका किते लजभीड आसल्यार मुगो. म्हजो घोवतरी किते जोट्टा म्हण चल्ला. धाकलो बेठीच पेन्टा घालून मिरोवक.'

कथा

पुण्यांय

महाबळेश्वर दत्ता सैल

घरमुखावेल्यान पायणीतल्यान उत्तममेस्त आनी तागेले दोन कामदार वेताले. तेण्यार बशिल्ल्या लक्ष्मीआवोक, ते आकाड्यात झळकले. तिणे विचाल्ले, 'उत्तमा, खंय रे कोणागेर आयज कामाक ?'

'जांबळीकडचो सीताराम घर काड्टा न्ही गे.'

'खंय काड्टा रे तो घर ?'

'पयली घरारच. मोडले तागे पोन्ने घर.'

'चड व्हड काड्टा ?'

'आसा सुमाराचे.'

उत्तम चलूक लागलो. लक्ष्मी आवोन एक सुसकारो सोडलो 'चाड्डे आनी म्हाड्डे घर काड्टात आनी आमचो माटोव धर्तरेक तेंकूक पावलो तरीय खबर ना.'

‘ताका पोस्टान कसलो पगार मेळटा. टेंपरवरी न्हय तो दोनशे रुपयांत किते जाता.’

‘तागेल्या बायलेक घागरे, पोलकेच दोनशे रुपयाचे लागतात.’

‘पुण रावे, मरची पयली म्हाका नवी घराखोप पळोपक मेळत मुगो ? म्हाका लग्न करून हाडिल्ले तेन्नाच हे घर अर्दे जार जाल्लें. इतकी वर्सां बरे तग धरून हुल्ले. पुण आनीक पावसाळे काडत म्हण सांगूक नज.’

‘कोसळून पडून एकच फावट सगळे सोंपिल्ले बरे.’

‘असली अवचिन्न उतरा उलोवक नाका पापणी. काय बरी तिगजणां भुरगी आसात. तांचो फुडार बरो जावक जाय.’

व्हडलेन आपली उतरां काटी घेतल्लेवरी तोंड केले. सासुमायक एक फावट भिजील्ले नदरेन पळले आनी ती भाकरी थापूक गुल्ल जाली... .. म्हातारेन ह्या घराक लागून कितले कस्ट उपशिले. पुण दोग चेडें आसून कायच चीज करूंक शकले नात. तांका किते नवे करची, नवे घेवची उमेद, उमळशीकच ना.

रात जाल्ली. कोनशामुल्यात लिपिल्ले रातकिडे एका तालार किरकिरताले. हुंदीर गांवटी नळचातल्यान बिनधास्त घडघड धालीत भोवताले. पोरानारां रांधचे कुडीत एकठाय जाल्ली आनी गरम भाकरेच्या आशेन मणको घेवन बशिल्ली.

लक्ष्मीमावोन विचाल्ले, ‘दमयंती खंय ?’

‘खबरच ना तुका ? तुगेली धाकटी सून देवसबेतली रंभा जाल्या. ढालो माणार कुदता. कालच्यान आंगार अवसर येवक लागला खंय.’

‘खंयची भयण गो ?’

“ओंवळायवंत ”

लक्ष्मीमावसेन भायर कान दिले. तिठ्यावटेन गाणीं म्हणिल्लो कुदिल्लो आवाज येतालो. ‘जाव भाग्याचे ते. देवी आंगार आयला न्हय गो.’

इतल्यान व्हडलो ‘आवो भायर दिवो दवल्लोच ना’ म्हणत, भितर आयलो. भितर येतकीर धम्म सोऱ्याचो वास कुडबरा पातळ्ळो.

आवयन विचाल्ले, ‘गाडी सोडली रे ?’

‘हय आवो.’

‘बैला फुडान तण उडयला मरे ?’

‘हय.’

‘पुता, एक सांगो तुका, घराचे कितेतरी मनार घे. गाडयेची जोड किते सामक्की उणी ना.’

‘आवो’ गाडयेची चाका धुंवतात म्हण पोटात गोटे पट्टात, ना तर किते बापायची इस्टेट आसा ? देड खाणयेचे शेत मुगे. ताजी पीक देड म्हैनो पोटाक पावना. खरे सांगो आवो, घराक हात घालुकच शर्थ भंय दिसता. इल्ले म्हळ्यार पंध्रा-वीस हाजाराचेर पावतले.’

बायलेन भाकऱ्यो थापताथापता चुलीकडच्यान ल्हवच म्हळें ‘सोरो मात्सो उणो करूक जाय.’

व्हडल्याक भिटीक जाले., ‘हय तू जोडून हाट्टा आनी हाव पियेता. सांजेच्या दुखापतीक म्हण, मनाक विसव म्हण इल्लो घेयल्यार दोळ्यात वता तुज्या.’

‘इल्लोइल्लो म्हण वाडत गेल्या.’

‘आसु भंगु ते, पुण घर एकदोन वर्सांत मोडले ना जाल्यार एकाद्र्यावेळी पावसात आंगार कोसळून पट्टल पुता’ आवयन विनयलेशें केले.

‘घराचे किते जाता ते जाता. ह्या वर्साक गाडयेक बैल घेवक जाय नवो. बुधो सामक्को तेकला. मात्सो पेज पडल्यान गाणीतल्यान शेण भायर सरता. केन्ना धोपरां मारीत सांग नज कितली वर्सा म्हण बावडो गाडी ओट्टलो. शाम जाल्ले वर्सा हाडिल्लो मुगे ? गाडयेचो नवो बैल म्हळ्यार देडहजाराची तर खबर.’

सगळ्यांचीं उलोवणीच तुटिल्लेवरी जाली. म्हातारेन चडच आपले आंग भितर ओडून घेतले. मूडवो जाल्लवरी ती वण्टीक तेकून वोगगी बसली. व्हडलो उलयत रावलो, ‘एकटयाच्या नाड्यान फेस्त, गेल्ल्या पावसाक गाडी दोन म्हैने बंद हुल्ली तर वळवळ काडचे पडले. भुरग्याचे वटवटे पळोवक नज जाताले. भावाक बरे शिकयतलो म्हण यत्न केले, दुडू रखयलो पुण फुकट गलो. मेट्रीकेक चार फावट धोपरा माल्ली. पोस्टान अर्दवेळचे काम, सांजचो मात्सो गाडये कामाक यो म्हटल्यार कूस मारता. पेन्ट म्हेंळ जातले न्ही ताजे. हे अर्दकुटे शिक्षण वायट, ना धड नोकरी ना धड हेर वावर. मदीच हमकळण.’

‘पुण इतलो उशीर गेलो खंय तो ?’ आवोन हुस्क्यान विचारिल्लेवरी केले.

‘गेलो आसतलो ढालो माणार, बायलेचो नाच पळोवक.’

वचू दीरे, देवी आयला खंय दमयंतीचेर ओंवळायवंत. राधे उदक तापोवन दवर गो. आयल्या उपरांत न्हावोन फुलकुंकम करूक जाय, ताका.’

उसरा पंढरी आनी ताजी बायल दमयंती आयली. राधेन तांका गरम उदक न्हावक दिले. ते न्हावन येतकीर ताणी तांका फुलकुंकम केलो.

सगळी जेवन जातकीर, दोगांय जावांन मडकी, हाणी, आयदनां धुली आनी फळ्यार ओमथी माल्ली आनी ती आपआपल्या जाग्यांर न्हिदूक गेली.

आवोन रांदचे कुडीतच चुलीम्हल्यान आपली शेनरी पातळ्ळी तोच तीजो सद्दाचो न्हिदचो जागो-आयज कितलीशीच वर्सां.

राधा आपल्या हांथरणासरी पावली तेन्ना धाकले चेडू उठून कुसकुसताले. घोव ताका न्हिदिल्लेकडच्यान थापटीतालो. ताणे म्हणे, हाका मात्से चिवाक धर.’

राधा घोवाकुशीकच आड पडले आनी चेडवाक चिंवाक धल्ले. ताजी नदर कोनशात रिल्या पडिल्ल्या सोन्यापावाचेर गेली. कुसकुटात आशिल्लो काजूचो पावय रिती केलोसी दिसता तुवे वखताक म्हण दवरिल्ले.'

‘आयज म्हजी तकली चडच थतरवितर जाल्या.’

‘कित्याक म्हण इतले मनाक लावन घेता तू?’

‘आवो ह्या दिसांनी भ्रम जाल्लेवटी घराचेच उलयता.’

‘म्हातारेची इत्सा ती, पोरां बोडार पडत म्हण भियेता.’

‘आमगेली आवो भोव बरी गो ! कितले भोगला जाण.

तिणे ! हाव पाच वर्सांचो आननी पडरी स म्हन्याचो आसताना बापुय भायर पडिल्लो. आमचो आजो आनी माम तिका व्हरूक म्हण आयिल्ले. भिंगाच राव म्हण्टाले. पुण ती गेली ना. किते जावचे आसा ते हाडिल्ल्याच घरात जाव म्हण हांगाच चाबून रावली. लोकांल्यो शेतामेरो हेडून, मेळतू तो वावर करून आमका व्हाडयले. आपल्या पोटाक काटो बांधून आमका जेवक घाले. देवाचेर तिजो भोव विस्वास. सद्या म्हण, देव आसल्यार बरे दिवस दितलो. पुण अंतकाळाकय तिका बरे दीस पळोवक मेळनात गो !’

‘आसु आता फाल्या उलोवचे.’

एक फावट किते जाले जागा, घर शिवक कोण मानाय मेळनात, तर ही पदर बांधून घरार चडली. सगळे नळे उपशीले आनी पर्थे दाळ्ळे. हिज्यावांगडात शेतात नडूक, नाटूक शेव घेवचेली कापस्ताद वाड्यावेल्या एका बायलेक नाशिल्ली.’ ह्या लोकांत नाडलो गो तिका. आटीव, पड दिवन दिसदिसबर काम करून घेयले. वेल्यान म्हणप, लक्ष्मीमावशी वावरांक आयल्यार काम बरे सांगसता.... आमी चेडेय कर्मकट्टेच. पोट भरूकच मेले. हातान कायच घडले ना ! ... बरोच वेळ व्हडलो कितेकिते उलयत आशिल्लो. ताजो ताळो मदीच घोगरो जातालो. काय फावट सगळ्याचेरच तिडकेतालो. ल्हवल्हव ताजी उतराच लुबडी पडूक लागली. उलउलयताना मदीच ताका झेप लागली. राधेन पायाकडचे चादर ताज्या आंगार आंगवर घाले आनी तेवय न्हिदले.

त्या वर्सा घराचे जमलेच ना. उल्टे बैल घेवक सातशीआठशे रुपयांचे रीण जाले. पावस लागी पावतकीर नळे बेटेच घोळयलेशे केले आनी बोते पुरयले. झळकचे तितलेच बंद जाले.

मीर्ग सरून आरदा लागलो तरी जायतसो पावस पडनाशिल्लो. सखयल तळाचे शेत रोवून थाम वयर आयिल्लो. पुण मकी-मरडाचे शेत उदकाक रावताले. उदकाबगर कायशी करूक मेळनाशिल्ली. किल्लोन वयर आयिल्ले शेतच उदकाक तानेल्ले आनी तकली बागवोन सुकूक लागिल्ले आता आठ धा दिसात पावस पडलार माणसुकी !

पुण लक्ष्मीमावोच एक बरे दिस, जावं ह्या वर्सा घराक भिरांत ना. कशेय तगून हुरतले !

अचकित एक दीस सांजचे भायले वारेशे वेळूक लागले आनी शेंळाव मारूक लागलो. ल्हवल्हव वाऱ्याचो वेग काडलो आनी कांचे शेडे धोलूक लागले. खिणाखिणान हो वेग चडतच गेलो.

सूस्व शीळ घातिल्लेवरी वारो झाडापेडांतल्यान रिगतालो आनी झाडां इतली बाग घेताली की दिसं झाडा धर्तरेक नमन करूक ओणोव घेतात वाऱ्यावराबर कुपां अज्ञात दिकेतल्यान येवन मळबांत रिगतालीं. दिरी घेतिल्लेवरी एकदुसऱ्याचेर आपट्टाली. पळेता-पळेता सगळे मळब आरपार काळ्या कुपांनी भरून गेले. खेव आयिल्लेवरी वारो सोशेतालो आनी वांगडा पावसाच्यो उदंगाराच्यो दडक्यो कोसळटाल्यो. झाडमोडो वारो, हुंवारांनी पावस आनी इज्जेचो झगझग !

घरातले घरबर लोक भयभिरांतेन सालात एकठाय जाल्ले कोण काय उलयनायिल्ले सैमाचो हो सांवार पळेताना सगळेच मोनेल्ले आनि कुकडावरी पांखा कवळून घेवन बशिल्ले. म्हन्यातलो दिवोच पालविल्लो आनी हो सैमाचो संवार चडच माथ्यार लखिल्ल्यावरी दिसतालो.

काय वेळान ल्हवल्हव वारे थांबले आनि पावसच घोगेवंक लागलो. पावस म्हण किते, कुपांचो राशींच आपणांक सखयल घालून घेतात असे दिसताले. नळ्यांर उंडीची फळां पडिल्लेवरी थेंबे पडिल्ल्याचो आवाज येतालो. मदीच हो आवाज पायसपयस धावून गेल्लेवरी भासताले आनि मगेर आसा तसोच पर्थी येतालो.

अचकित भायलो पावस आनि वारो साप्प थांबलो सगळे गप्पगार जाले. बेठोच थंडकिरांव शेळाव मारूक लागलो. भीतर बशिल्लेय शियान कुडकुडल सगळो सैम शांत आशिल्लो. सैमाचो स्वासच अंदिल्ल्यावरी दिसतालो. भायर खंयतरी एकच एक ओळ-कदेक नाशिल्लो प्राणी कर्कस किरकिरतालो. कानाचे पड्डे किर-यिल्लेवरी, उसयिल्लेवरी जाताले.

सालात बशिल्ली सगळी मनशा अेकेक कन्न ल्हवल्हव उठली. आपल्या सदाच्या जाग्यार वचून हांथुरणार पडली. लक्ष्मीमावो हाथरणा कवळो घेवन रांदचे कुडीत गेली. आनी चुलीच्या उबेक न्हिदिल्लेवरी थिंगा न्हिदली. व्हडल्या सुनेन म्हळे, ‘आवो, आयज तू भितल्लेवटेनच न्हीद मुगे !’

‘नाका गो धुवे, जागो बदलील्यार म्हज्या दोळ्याक दोळो लागचो ना. इतल्या वर्सांची सवय’

आवो न्हिदिल्लेकडेनच चितताली, ‘वर्सवर्सा असो हो वारो आनी पावस. घराचो काय अेक नेम ना. पोरां म्हजी उबंतर पडना जाल्यार पुरो !’

अचकित फाटल्या बागलाचे दार व्हाजिल्ले वरी जाले. जनेलाक लायिल्लो साकाचो पड्डो फडफडलो. वाऱ्याच्यो शिळोवण्यो माडा-झाडतल्यान भोंवंत नळयातल्यान देवन केन्नामेरेन पावल्यो. आवोन मनात म्हळे, वारो पर्थी सुरु जालासो दिसता.

आता वारो अक्को दरयोच उखलोन घेवन येवक उठिल्यावरी आकांताचो व्हावतालो. कायवेळातच पावस आनी वारो हांचे भायर थैमान चलिल्ले. सगळो सैमच कोणतरी वानात घालून काण्टासो दिसताले.

अचकित घरावयर कितेतरी सरसरले, करकरले. घरावेलो

माड कटायचकरून मोडून फाटल्या भागार पडलो. माडासयत फाटले अर्देघर धर्तरेचेर पोनात आवो ! माड तसो सामक्को लक्ष्मीमावोचेर पडूक नाशिल्लो. घराच्या एका सरयेच्या खाला ती चिड्डल्ली आनी वेल्यान माडाचो पेज...

घरबर लोक उठून बोबो आनी हुयेल्यो मारीत आंगणात धावले. पावस रखतालो आंगणात धिमीबर उदक भरिल्ले सगळे भिजतच 'आवो आवो' म्हण भयभिरांतेन उले मारताले. पुण आवोचो आवाजच ना !

चोंय वाठारांनी गुपाट काळोख आनी काळखाच्या पोकळेत उटांगाराचो पावस. शेजारपाजाऱ्यांची घराय सामक्की दारांखिडक्यां-सैत धांपिल्ली. उजवाडाचे किर्ण म्हण खंय दिस्ती पडनाशिल्ले. आंगणात सिमहद् नाशिल्लो आकांत ! दोगय चेडे, सुनो, नातरा आवोक उले मारताली आनी तो आवाज पावसाचो घो घो गळाटून चोंय वाठारांनी पातळिल्लो.

पैसुल्ल्या एका शेजाऱ्याचे दार उक्ते जाले. दिव्याचो उजवाड लखलखलो. सगळ्यांचो जीव थान्यार पडिल्लेवरी जालो. बॅटरेदिवो लागीलागी येत आंगणामेरेर पावलो. शिवरामबाब हातात सत्री आनी दिवो घेवन उबो आशिल्लो. ताणे सगळ्याक दिव्याचो लखलख घालीत विचाल्ले 'किते जाले ?'

'फाटल्याबोरीक घरार माड पडलो शिवरामबाब, आवोचो आवाजच ना. !'

शिवरामबाब आनी दोगंय चेडे फाटल्याबोरीक आयले. सरयेपोनाक चिड्डल्ली आवो दिस्ती पडली. तिजो स्वासच न्हयतर हुनसाणाय सोंपिल्ली. व्हडल्यान आवो म्हण किळाच मारून तिजेसरी झोपय घेयली. शिवरामबाबान धपकायले, 'विष्णू सरयेक हात घालूक नाका. ताज्या एकेकुर्शार माड लखला. तुजेर कसरतलो.'

इतले म्हणसर शेजाराचो आनीकय लोक एकठाय जालो. सगळे चुरचुरत मेरेर उबे रावले. शिवरामबाबान घरातल्या हेर लोकांक व्हून आपल्या पडवेत बसयले. आंगांपुसूक वस्त्रा दिली पुण दोगय चेडे मात जाग्यावेले हालले नात. फाटल्याबोरीक खड-हार उबे रावले. पावस दैत्य कसो रखतालो पुण ताणे संत्र्योच नाका म्हळे !

सकाळ म्हणसर हेर वण्टचोय शाप्प भिजल्यो आनी अखूचे घरच सखयल आयले. एकेक वणत कोसळटाना, वासो मोडटना चेड्यांचे हड्डे कलकलताले, आशिल्ल्यानाशिल्ल्याचो होच अंत अशे दिसताले.

सकाळी सगळो गांव एकठाय जालो. सगळ्यांन मेळून आवोचे प्रेत सरपंचाहुजीर भायर काडले. पुलीसेक कळोवणी धाडली.

त्या सगळ्या वाठारात रातीच्या वाशाडान बरोच उच्छेव माणिल्लो. कोणाचे नळे हुबून गेल्ले तर खंय झाड माड मोडून पडिल्ले. पुण घर कोसळून मनीस दगाविल्लो तो हांच्याचकडेन.

सरकारान मात हे घडणुकेची, अपसयोगाची दखल भोव बरी घेयली. पुलीसेन आपलो रिपोर्ट बेगीनच दिलो. सरकार दरबारातलो बारीक मोटो मनीस बेगोबेग येवन गेलो एक दीस एक मंत्रीय आयलो. गांवच्या सरपंचान हिसपाभायर धावधोप केली.

लोक म्हणूक लागले, 'सरकार पुराय लुकसान दितलो '

पुण उपरांत तीन म्हैने जाले तरीय कांय खबरच ना. हाणीं शिवरामबाबाल्या पडवेतच संवसार माणिल्लो. शिवराबाबान शिट-कायिल्ले, 'पावस सरता म्हणसर हांगा सुवात मगेर तुमचे तुमी पळयात '

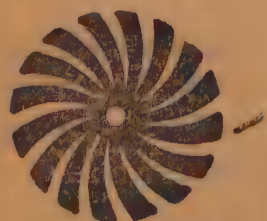
दोगांय चेड्यांच्या मनाक घोर लागिल्लो. हातात पानदुडना अंक मेड उबी करतलो म्हळ्यार मारामार ! कसे जातले...

अंक दीस गांवचो तलाठी अंक लखोटो घेवन आयलो आनी ताणे तो व्हडल्या चेड्याच्या हातात दिलो. व्हडल्यान म्हळे तूच वाचून दाकय बाबा ! तलाठ्यान वाचून सांगले, 'सरकारान अंकवीस हजार रुपये लुकसान भरपाय म्हण मंजूर केल्यात. हे पैसे घर बांदूकच खर्च करचे पडटले. पैसे तीन हफत्यान तीन फावट मेळटले. पयलो हफतो पायो घालूक, दुसरो हफतो वण्टचो बांदूक आनी तिसरो हफतो पांखे घालूक.'

व्हडलो लांब सुसकारलो. 'आवोची पुण्यांय ती. तिजोच तो पैसो. मरता म्हणसर घराचोच घोर लागिल्लो तिका आता पांखे उबे रावतले ते तिज्याच नाड्यार !'

✽ कोंकणी भाशेक उजळ फुडार आंवडेतात ✽

भोलानाथ साँ मिल्स

निरंकाल रोड,

फोंडें-गोंय

☐ फोन : २ ९ १ (घर)

१ ५ ९ (ऑफीस)

दिसपटी

— पांडुरंग भांगी

३१-१०-८४

आज प्रधानमंत्री अदिरा गांधीची हत्या जाली. फाटलीं दोन वर्सां पंजाब पेटत आसा. कांय अकाली आनी सरकार हांचे मदीं तीड आसली. ह्या संघर्शांतल्यान अदिरा गांधीचो बळी गेलो.

अदिरा गांधी निर्भय आशिल्ली. साहसी आशिल्ली. बांगला देशाच्या झुजावेळार तिज्या नेतृत्वाचो कस लागलो, बांगला देशाक स्वतंत्रताय जोडून दिवपांत तिजें नेतृत्व लकलकलें. जाल्यारूय, आणिबाणी लावन हो देश तिणे अंक बंदखण करून अडयल्लो. आपलेआड अुलयतल्यांचो तिणे गळो अदिल्लो. मदीं तिणे अंक वणत अुबी केली हेय तितलोच खरें.

ती ज्या मार्गान वताली त्या मार्गासंबंदान मतभेद आसात. जाल्यारूय लोकशायींत लोकशाय मार्गानूच वचंचेले आसता. हिंसेच्या मार्गान न्हय.

१-११-८४ महात्मा गांधीचो खून जाल्याअुपरांत, ह्या देशांतल्या लोकांनी बाह्यांगांची जशी वाताहत आनी दुर्दशा केली, तेच तरेची दुर्दशा अदिरा गांधीच्या खुनाअुपरांत शिखांच्या वाट्याक आयली. अशें जावंक फावनाशिल्लें. कांय जाणांच्या धर्मकोलाखातीर निरपराध लोकांचो बळी वचूंक फावना. ह्या देशाक हें सोबना.

गीता अहिंसेसारको धर्म ना म्हणून सांगता. ह्या देशांतूच जल्माक आयिल्ल्या भगवान बुद्धान अहिंसेक करूणेंची जोड दिल्या. महाभारतांत क्षमेचें भोवनभोवन गुणगान गायलां. ह्या देशाक अंक सांस्कृतिक परंपरा आसा. क्षोभांतूय विवेक जागो दवरप ही ती परंपरा. हे परंपरेक खंड पडूंक फावना.

हिंसेन हिंसा वाडटा. दुस्वासान दुस्वास. विध्वंस अंका खिणांत करूं येता, खिणा मजगतीं मनां तोडूं येतात. मनां जोडटलो जाल्यार मात, मोगाचो अंक अंक चिरो दर दिसा चडयत रावंचो पडटा.

२०-१२-८४ भाशेंतल्या प्रत्येक शब्दाक, खासा ताजो असो अंक रंग आसता. खंयचोय कोशकार तो रंग जिवो करूंक नावना. तो फक्त शब्दाक प्रतिशब्द दिता.

२६-१-८५ येस जोडटकीर कितलेशेच जाण त्या येसात आपलो वांटो सांगतात. अपेसाचो भाग कोणूच सोदिना. देखुनूच येस समस्तांचें अपेस जण अंकल्याचे.

२७-१-८५ थोड्यांच्या वांट्याक जिवितभर कष्ट आनी दगदग येतात. घडये कर्म तशें प्राक्तन आसुंये, आपल्या कर्तुत्वान मनिस आपल्या प्राक्तनाचोच सोद घेत आसता. जितले कर्तुत्व मोटे, तितलें प्राक्तनूय मोटे. देखुनूच हड्डचार गुळचो झेलप म. गांधीचें प्राक्तन आसता. स्वामी क्रिस्ताक खुर्सार चडचें पडटा. साँक्रेटिसाक विखाचो पेलो ओंठाक लावंचो पडटा. आनी आमचे सारकिल्यांक ? वेळ बरो आसल्यार खेळ बरो जाता. घेतिल्लें सवंग रंगता.

१८-४-८५ जिणेचो थावूच लागना. हिमालयाच्या अुंचांतल्या अूच तेमकापरस जिणेची खोलाय व्हड आसा. जिणेचो थाव घेवंक बुडी मारतल्यांचो जीव कासावीस जाता. खर हाताक लागचे पयलींच वर सरचो पडटा. जीण म्हळचार दर्याच्या ल्हारां-वेली सकाळ न्हय, आनी दोंगरां फाटल्यान अस्ताक गेल्ली सांजूय न्हय. जीण दर्या अितलीच अफाट आसा. मळबा अितलीच खोल आनी अनंत आसा.

२२-४-८५ आज शिवजयंती. गोयांतूच न्हय, तर सबंद भारतात मोट्या दबाज्यान मनोवपाचो हो दिस. लोकांचें सत्व कशें जागें करचें हे शिवाजीकडल्यान आमी शिकचें.

शिवाजीन महाराष्ट्राचे सत्व जागे केलें. सह्याद्रीच्या फातरा-कणकणीं धनीपणाचो अभिमान जागयलो. देखुनूच, शिवाजी मेल्या अुप्रांतूय, महाराष्ट्र स्वराज्याचो मुंत्र विसरूंक पावलो ना.

शिवाजी जल्माक येवंक नाशिल्लो. जाल्यार स्वराज्य हे अुतरूय जल्माक येवंचे नाशिल्लें 'स्वराज्य' ह्या अंकाच अुतरा-खातीर शिवाजीकडेन आमी कृतज्ञ रावपाक जाय; तेच परीं विजय-नगरच्या हिंदू राज्याचोय आमी जयजयकार गावपाक जाय. विजय-नगरचे हिंदू राज्य जल्माक येवंक नाशिल्लें जरूयार, घडये शिवाजीय जल्माक येवंक पावचो नाशिल्लो.

२३-४-८५ शिवाजीच्या मनांत फिग्यांचेर घुरी घालून गोंय घेवपाचें आशिल्लें अशें म्हण्टात. हाजो पुरावो म्हणून

नार्वेच्या सप्तकोटेश्वराकडेन भोवन भोवन बोट दाखयतात.

शिवाजीन गोंय घेवपाचो केलो यत्न, ताज्याच आंगार परतो आयलो. अशें अतिहास सांगता. त्या अुपरांत गोंय घेवपाचो यत्न शिवाजीन केल्लो दिसना.

सप्तकोटेश्वराचें मोडूंक पाविल्ले देवूळ शिवाजीन सारकें केलें. शिवाजीची म्हादेवाचेर आशिल्ली भक्तीच तातुंतल्यान अुक्ती दिसता. गोंय घेवपाची ती नाट जायना.

शिवाजीचो जल्म जांवचे पयलीं फिर्ग्याचीं पावलां गोंयचे भुंयेंत घट्ट रोंबिल्लीं. आपल्याक लागतात तीं शस्त्रां शिवाजी फिर्ग्याकडल्यान विकती घेतालो. शिवाजीचे दुस्मान तेच फिर्ग्याचेय दुस्मान आशिल्ले. गोंयांत फिर्ग्याचें आसप हें अेके परीन शिवाजीच्या हिताचेंच आशिल्ले.

फिर्ग्यांनीं गोयांत हिंदूक तरेतरेन पिडापीड भोगयली. अदें प्रजेक आगळिकेन बाटयली. फिर्ग्यांच्या ह्या धर्मकोल्लाआड शिवाजीन अेक ब्र पासून काडिल्लो मेळना.

१६६७ त फिर्ग्यांकडेन केल्ल्या सलोख्याच्या तहांत शिवाजीन तक्रार केल्या ती कुडाळच्या, पेडणेच्या आनी दिवचलच्या देसांयां-आड. फिर्ग्यांचे आगळिकेआड न्हय.

अतिहास पारखुपाचो आसता, तो अतिहासात कितें घडून गेलां हाजेवेल्यान. अतिहासीक पुरुशाच्या मनांत कितें आशिल्लें जावंचे हाजेवेल्यान न्हय.

१-५-८५ पुतुगालचो सर्वश्रेष्ठ कवी Fernando Pessoa अेक सत्य बरोवन गेला. “ In every case, the nobler the genius. the less noble the fate. A small genius gets fame, a great genius gets obloquy, a greater genius gets despair ; a god gets crucifixion.”

दर कलावंताच्या प्रत्ययाक हें सत्य येता. हारसो कशीं हीं उतरां. ह्या हारशांत प्रत्येक कलावंतान आपलें रूप पळोवन घेवंचें. आपल्याकूच आपणें जोखचो.

१-७-८५ विसावो शेंकडो सोंपत आयला. अेकविसाव्या शेंकड्याच्या हुंबऱ्यार आज आमी अुबे आसांत. विज्ञान दिसान दिस प्रगतिचीं सोपणा चडत आमा. नवे नवे तंत्रज्ञान निर्माण जायत आसा. ह्या तंत्रज्ञानाक लागून आज मनशाचे श्रम अुणे जाल्यात. जाल्यारूय, आज मनशाक थंडाय मेळना. ताका स्वस्थकाय ना.

मनिस आज हिंसेक प्रवृत्त जाला. धर्मकोल्ल मातून आयलां. दुस्वासाचो विखार फुलून आयला. मनशाचें मनिसपण अुणें जालां.

धर्म मनशाक मनशाची हत्या करूंक शिकयना. जें दुसऱ्यांनी आपल्याक केल्लें मानना, तें आपणें दुसऱ्यांक करूंक फावना, अशें धर्म सांगता. धर्म मनशाक प्रतिष्ठा दिता. कला मनशाक मनिस म्हणून जियोवंक शिकयता. मनशाचें मनिसपण जागयता.

खंयचेंय राष्ट्र आपल्या भूतकाळातल्या गौरवाच्या अतिहासा-चेर जियोवंक पावना. राष्ट्र जितें अुरतलें जाल्यार, ताजो वर्तमान-

काळूय व्हडविकेचो जांवचो पडटा. तसो तो जातलो जाल्यार, दर पिळगेंत विद्येच्या सगळ्या मळाचेर नवे नवे प्रज्ञावंत जल्माक येत रावपाक जाय. प्रज्ञावंतांची प्रज्ञा फुलून अळार जावपाक आनी सृजनाची तांक फोंफेवन येवपाक, तशे वातावरण तांकां मेळपाक जाय. दुर्दैवान आज देशांत प्रज्ञावंतांची प्रज्ञा फुलून यो सारकें वातावरण ना. गोयांत तर साप्प ना.

हें वातावरण निर्माण करचेलें काम आमच्या सरकाराचें, आमच्या सामाजिक संस्थांचें, आमच्या आकादेमिचें, आमच्या विद्यापिठांचें, आमच्या धर्मपिठांचें, आनी आमच्या धनिकांचें, आमच्या धनिकाकूय ह्या फुडें आपली जापसालदारकी चुकोवंक मेळची ना.

फुडारूय गौरवाचो जातलो जाल्यार ताजी आंखणी आजूच जावंक जाय. आठूय दिकांचें वारें आमच्या आंगणांत आमी खेळोवंक जाय. ध्यानांत धरूंक जाय, कि culture contacts abundant and mutually contradictory are effective in retalizaing a Nation and a literature, when they act upon a national consciousness ready to cynthetize them.

१५-७-८५ मनिसजात जल्माक येत पासून अन्नाची समस्या तिका भेष्टायत आसा विसावो शेंकडो सोंपत आयलो. तरी ही समस्या तशीच आसा. भूक संवसाराचे फाटीर, खंय ना जाल्यार खंय तरी, आपलें तांडवनृत्य खेळत आसा.

आमगेले जाण्टेले अन्नाखातीर उद्गीथाच्या हिंकारान वाठार भरून उडयताले. अन्नाखातीरूच तांचें सामगान आसतालें. अन्ना-खातीरूच ते यज्ञ करताले. यज्ञ हो अन्नाखातीर करचेलो तांचो यातुविधी आशिल्लो. अन्नान आपलेकडेन फाट करची न्हय म्हणून केन्ना वरुणाची, केन्ना अग्निची, केन्ना अिद्राची ते प्रार्थना करताले. अन्नाक अन्नदेव म्हणून ते कल्पिताले. अन्नाक अन्नब्रह्म अशें ते लेखताले

भूक कितें करिना ? भूक विश्वामित्राक सुण्याची आंतां खावपाक लायता. भूक मनशाक लाचार करता. भूक मनशाक दुसऱ्याचे पांगीत दवरता भूक मनशाचें रगत हलकट करता. देखुनूच आमगेल्या जाण्टेल्यांनी भुकेक मरण म्हळां.

मनिसजातीच्या अतिहासीक प्रवासांत जांचेर बरे संस्कार जावंक जाय आशिल्ले. तांचेर आमी बरे संस्कार करूंक पावनात. भुकेल्ल्यांक अन्न दिवपाक आजुनूय आमकां जमना.

आफ्रिकेतल्या येतियोपिया ह्या राष्ट्रांत अवर्शण पडलां. संवसा-रांतली सगळीं राष्ट्रां त्या राष्ट्राच्या आलाशिऱ्याक धांवल्यात. ‘ राँक आनी रोल ’ संगिताच्या मान्येस्त गायक आनी गायिकांनी, आपल्या संगिताचे कार्यावळीत थंयच्या भुकेल्ल्यांखातीर अेक आज रुपया अुबे केल्यात तरी भूक आळाबंदाक येत अशें दिसना. भूक आसता आक्राळ-विक्राळ. भूक आसता सग्राशी. भूक आसता सर्वभक्षी.

आज राष्ट्रां झुजारी शस्त्रां निर्माण करूंक अेकमेकांकडेन

करतात. हे सतिपरस मनशाचे अदरगतीक तीं वावुल्लेलीं
यार, संवसाराचें आनंदभुवन जावपाक कळाव लागचो नासलो.
भुकेल्ल्यांक अन्न दिवन आमची जावसालदारकी सोंपना तांकां
पळ्हेन जियेवपाकूय अुबारी दिवपाक जाय. दर एका राष्ट्रान
चें व्रत घेवन, ह्या वावराक लागल्यारूच भूक आटापाक येवंचे
शाक प्रतिष्ठा मेळुये.

२-८-८५ मुल्कराज आनंद ह्या नांवाजत्या लेखकान
भारताची काणी' ह्या नांवाचें भुरग्यांखातीर अेक पुस्तक बरयलां.
१० दिसांनी तें म्हजें नदरेक आयलें. आनी हांवें तें वाचून काडलें.
झुजांत आर्यांनी द्रविडांचो पराभव केलो, अशें मुल्कराज
नंद बरोवन गेल्यात.

द्रविडांनी अख्खें हिंदुस्थान व्यापिल्ल्याचो पुरावो मेळना.
हेंजोदारोची संस्कृताय ही द्रविडांची आशिल्ली, अशें हड्डियार
त मारून कोणाकूच सांगूंक मेळना. मोहेंजोदारोची लिपी पुरायेन
आचपाक आजून कोणाकूच जमूंक ना.

आर्य भारतात तोळया तोळयांनीं भितर सल्ल्यात. ज्या
लोकांचीं नगरां फोडून, आर्यांचो सेनापती इद्र हो पुरंदर जालो, तो
लोक द्रविड न्हय. ऋग्वेदांत दस्यू, शबर, अनाय म्हणून ज्या लोकांचें
वर्णन केलां, ते लोक अंच नाकाचे नाशिल्ले; बसक्या नाकाचे
नाशिल्ले.

आर्य अुत्तरेकडल्यान महाराष्ट्रामेरेन पावले, आनी मध्य
ओरिसा आनी महाराष्ट्राचे पुर्वेकडले पट्टेंत दक्षिणेकडल्यान द्रविड
पावले.

द्रविडांचें प्राचीन वाङ्मय आज अुजवाडाक आयलां. तें
वाङ्मय नवो नवो प्रदेश व्यापिल्ल्याच्या अुल्हासान भरिल्लें आसा.
द्रविडांनी दक्षिणेकडल्यान भारताच्या भायरूय वसणुको वसयल्ल्याचो
पुरावो मेळटा. द्रविडांचो अतिहास हो पराजितांचो अतिहास न्हय.

आजच्या भारतात प्रामुख्यान तीन भाशाकुळां नंदत आयल्यांत
पयलें संस्कृतावेल्यान आयिल्ल्या भासांचें इंडो-युरोपियन भाशाकूळ.
हें कुळ पंजाब धरून गोंय मेरेन पातळ्ळां. दुसरें भाशाकूळ द्रविड
भासांचें कर्नाटक धरून कन्याकुमारिच्या तोंका मेरेन हें कुळ
पातळ्ळां ह्या भायर आनीक अेक भाशाकूळ आसा. तें म्हळ्यार
ऑस्ट्रोआशियाटिक भासांचे. ह्या भाशाकुळाचे दुसरे नाव नाग वा
मुंडा भाशाकूळ. भारताचे पयले वसणुकेचो सोद घेवंक गेल्यार, तो
सोद मुंडांचेच वटेन लागता. आर्य आनी द्रविडांचे वटेन न्हय.

३-८-८५ कांती मोटे भुलभुलायणें अुतर ! कांती
मोह घालता. कांती भूलोवन सोडटा.

फ्रेंच राज्यक्रांती, रशियन राज्यक्रांती, जयप्रकाशाची सर्वांगीण
क्रांती ! ज्या ध्येयांखातीर क्रांतीची सपनां आशिल्लीं, तीं ध्येयां
केन्नाच साध्य जावंक नात. प्रत्यक्षांत येवंक पावनात. क्रांती घडून
येवपाखातीर, जीं बंडां जाल्यांत, त्या बंडांनी येस जोडला. क्रांती
अपेशी जाल्या.

४-८-८५ मेगसेसे पारितोषिक दिवन बाबा आमटेंच्या
कार्याचो अंतरराष्ट्रीय मळाचेर सन्मान जालो. ताणीं केल्ल्या
कुस्टरोग्यांचे सेवे खातीर तांका हें पारितोषिक मेळलां. बाबा
आमटेंचो गौरव करून मेगसेसे पारितोषिकाचोय गौरव जाला.

३४ वर्सा पैलीं बरोरा जिल्हांतल्या घैण अरण्यांत, आपल्या
बायल भुरग्यांक आनी कांय कुष्टरोग्यांक घेवन ते थंय गेले. थंय
ताणीं कुष्ट रोग्यांखातीर वसाहत अुबाल्ली. तांकां बरे करूनूच ते
थांबले नात. आपल्या पायांचेर अुबे रावपाक ताणीं तांका शिकयले.
तांकां प्रतिष्ठेची जीण जगपाक अुबारी दिली. तांच्या ओंठांर हांसो
फुलयत, कुष्ट रोग्यांचे जीणेंत खऱ्या अर्थान ताणीं आनंदवन फुलयलें.

जांच्या म्हऱ्यांत पासून वचपाक लोक भियेतात आनी विट्टात,
जांच्या वांट्याक म्हारांपाष्ट जीण येता, त्या कुष्ट रोग्यांची सेवा
करपाक काळजांत करणेचो झरो आसचो पड्टा. जो संत आसता
तोच हें कार्य करता.

डॉ. आल्बर्ट श्वायत्झर, मदर तेरेझा, आनी बाबा आमटे,
ह्या अविर्ल्ल्या संतांक पळेतकीर मस्तक आपाप तांच्या पायांकडेन
बागवता. आपल्याकूच जगपाची अेक श्रद्धा मेळटा.

संदर्भ :

1-Fernando Pessoa in his book Paginas inti-
mas e de Auto Imterepretarao.

२. आमची संस्कृती : ले. इरावती कर्वे

-□-

ONLY THE BEST MAKE HISTORY HERSONS

(THE FIRST NAME IN SPRINGS)

Herson is known for quality, Thear of
reliability has been by making product
which meets The Sringent Standard Of
Original Equipment Automobile Manu-
facturers.

When You Need Springs Ask For
Hersons.

Hersons (India) Steel Industries

OFFICE :

Nandanvan Apartments,
Luis de Miranda Road,
Margao-Goa.

FACTORY :

Shed No. D2-26,
St. Jose de Arael,
Margao Industrial
Estate,
Margao-Goa.

HERSONS Telex : 196-205

Phone : 2975, 3246

धर्म

— गोविंद मुद्रस

आवडाआका न्हिदेंतल्यान एकदम जागें जालें आनी शेजरा हातरुणार पळेल्यार शेवतें ना, ताजेर आकांत आयलो, आनी ताणे होडल्यान उलो माल्लो-शेंवत्या-इतल्यान फुडल्या दारातल्यान शेवत्यान जाप दिली. तसो आवडाआकाच्या जीवाक मात्सो सुसेक दिसलो. आनी तें तशेंच भायर गेलें. शेंवत्या येदे सकाळीं उठून कितें करता तूं ? आवडाआकान अजापून विचारले. आयज स्वामी येतलो न्हय आमचे गावान, म्हणून सगळें झाडून लिप करता. ह्या उतरानी आवडाआकाच्या डोळ्यांक उदक आयलें, कितलें गुणी म्हजें बाय ! ताजेमनात विचार आयलो, आपल्या जावयांचेर कसली अवदिसा बसल्या, म्हज्या भांगरासारखे बायक सोडून दिवन गांवार शेण खावपाची. जांवयाविषयीं ताचे मनांत किवाटे येवन गेलो. पुण धुवेक देफेत दाखयनासतना ताणे म्हळें, स्वामी आयल्यार येव, येदे सकाळीं उठून जीवाक कासेल भोगोवपाची कसलीच गरज ना; पुण मनांत आवडाआकाक खोस जाली. जांवयान आपल्या धुवेक घरा हाडून सोडल्यापासून आयज पयल्याच खेपो शेंवते उमेदीन कामाक लागील्लें तिणे पळेल्लें.

शेंवते आवडाआकाची एकटीच धूव; आवडाआकाचो घोव धंदयान भट, थोडेशें भाटबेंस, आवडाआका संसारीक. ताणें बरेंच डबुल्लें एकठांय केल्लें, आनी आपल्या सोयऱ्याभितरुच शेवत्याचें लग्न करून दिल्लें. वस्ती दागिने बरें गडगंज करून घाले. लग्न जावन सुमार वर्स जावन गेले. शेंवत्याचो घोव शेंवत्याक बरो वागयना जालो, पयलीं पयलीं शेंवत्याच्या आवयबापायक कायच दुबाव आयलोना. पुण शेंवत्याची नदर केन्नाच खोशी दिसनासली. ताका हाडून पावयले जाल्यार व्हरूंक घोव येवपा ना. हळूहळू शेंवत्याच्या घरच्यांक दुबाव येवपाक लागलो. आवडाआकाक आनी घोवाक समजून चुकलें कि धुवेक त्या घराक दिवन बुडयली. आवडाआकाचो जांवय तसो व्यसनी न्हय. पुण ताका आनी कोणा चलयेकडेन लग्न जावपाची खोशी आसली. पुण आवडाआकाकडेन बरो पैसो आसा ह्या आशेन घरच्यानी ताजें लग्न खोशी नासतना शेंवत्यावांगडा केलें; आवडा आकाच्या घोवाच्या मनांत आपलें घरदार आनी भाटबेंस सगळें जावयाच्या नांवर करपाचें आसलें. पुण आपल्या एकुलत्या एकशिन्या धुवेक बरें वागयना हें कळतुकुच ताणें तो विचार सोडून दिलो. आनी हेंच निमित्त करून एक दिस शेंवत्याक घोवान आवयगेर हाडून सोडलें. शेंवत्याचो बापुय नारायणभट खूप अभिमानाचो, पुण अपुर्बायेच्या धुवेक लागून ताणें जांवयाक सम-जावपाचो खूप यत्न केलो. पुण तो कसोच बदलो ना. नारायण भटाचो जांवय बालाजी हो स्वामीचो एक कारभारी. नारायणभटान

स्वामीकडेन वचून स्वामीचे पाय धल्ले पुण कांयच उपेग जालो ना शेंवत्यान बावड्यान देवदेवपणा, उपास तथास खूब काडले. देवाकुय आनी घोवाकुय ताजी काकळूत आयली ना. शेंवत्याक भुरगेंय जांवक नासलें, आनी नारायणभटाक शेंवत्याशिवाय आनी कोण नासलो. म्हणून आवयबापायक दोगाकुय खेद जातालो कि आमी दोगांय मेलीं तर आमत्या फाटल्यान आपल्या धुवेक कोण पळेतलो पुण ती दोगांय हें दुःख आपल्या तोंडार दाखयनासलीं. न जाण शेंवते आपल्या जीवाचे कितेय बरें वायट करून घेत. शेंवत्याक त्याखातीर ती एकटीं पातयेनासली, न्हय ताका कितेच येवजून दिनासलीं. शेंवत्याचें मन कित्यान तरी लागचें आनी आपल्या घोवाचे दुख विसरचें असो तांचो यत्न चलतालो.

आवडा आकाक शेंवते आयज नेटान घर सजोवपाचे कामाक लागला हें पळोवन खूब आनंद जालो, धुवेच्या कामाक तीय आपूण नेसणाचो कांसाटो मारून मदत करपाक फुडें सल्ली, पुण शेवतें आवयक आपल्या कामाक मेतेरच जांवक दिना जाले. आवडा आकान मनांत म्हळें, 'आंव, देव अशीच बरी बुध्द दिव आनी तेंय उमेदीन आपल्या रांदपाच्या कामाक लागलें दनपारवीं बारा वरां केन्ना जावन गेली आवडाआकाक कळलेंच ना स्वामी येतले म्हणून ताणे जेवणाची तयारी केली आनी नारायणभटाची, ताच्या घरकाराची वाट पळेंत बसलें स्वामी येवचेपरस आवडा आकाक खोस जाल्ली. कि आपली धूव आता हळूहळू मनशांत येता हें पळोवन आनी ही खबर केन्ना येकदा घोवाच्या कानार घाली. सारखी जाल्लें आयज नारायणभट पयस कोणाचे तरी श्राद्धाखाती म्हणून सकाळी फुडें गेलो ताचो अजून पत्तो नासलो.

१२। च्या सुमाराक नारायणभट घरा परतलो. आंग सगळें घामेल्लें, आणि तोंड ताजें बरें धादोशी दिसनासलें. आवडाआका बेगीन बेगीन पदराक हात पुसत भायर आयले. घोवाक चलयेची खबर केन्ना एकदां सांगता अशें जाल्लें. पुण घोवाच्या तोंडाक पळेतना फुडें ताची उमेद जिन्नली. नारायण भटान मात्सो वेळ सुसेक घेतलो आनी बायलेकडेन पियोंवक उदक मागलें. तें पियेलो आनी इतल्यान शेंवते दिसलेंना म्हणून बायलेक शेंवत्याची खबर विचाल्ली. आवडाआका हो विगय काडपाक रावतालें, ताणे मोठ्या उमेदीन सकाळची खबर घोवाक आयकयली, पुण जालें उलटेंच. स्वामीची खबर आयकनाफुडे नारायणभटाची पायाची तिडक कपलाक चडली, आनी बावड्या आवडाआकाक आपणें खयची ही खबर घोवाक काडली अशें जालें.

कांय वेळान नारायणभटाचो राग निवोळलो, आणि ताण बायलेक कुशीन व्हरून सांगले, शेंवतें आयज आनंदात आसा ताचे कारण आज स्वामी येतले म्हण न्हय तर स्वामी बरोबर ताचो कारभारी बालाजी नायक येतलो, आतां आवडाआकाची लायट पेटली. बालाजी नायक म्हळ्यार शेंवत्याचो घोव, शेंवत्याक खंयच्यान तरी खबर लागलेली कि आपलो बापुय स्वामीमार्फत आपल्याक ताणें नंदवचे म्हणून खटपट करीत आसा, लागून ते आयज खोशी आसा. बालाजी नायक आयज आपल्या दारांत स्वामी बरोबर येतलो म्हणून आनंदीत जालें. आवडा आकान इतल्यान म्हळें, जांव ताका

(पान २२ वर)

जीण सारतना यादींचे खीण

— भिकाजी घाणेकार

हां व फोंड्यां सरकारी हॉस्पिटलांत एक वर्स काम करतालों तेन्नाची खबर.

सांजेच्या स वरांचेर सुमार एक मनीस मार लागून हाडलो. सत्तरींतल्या एका गांवांत झगडीं जालीं आनी त्या मनशाक मारिल्लो. ताज्यावांगडा एक पुलीस आनी गांवचो सरपंच आशिल्लो.

हांवें त्या मनशाक तपासलो आनी पुसिसेक दिवपाक रिपोर्ट बरोवपाक सुरवात केली. इतल्यान थंय तो सरपंच आयलो. आनी म्हाका सांगूंक लागलो 'दोतोरबाब मात्सो डेंजर म्हणून दियात आं रिपोर्ट.'

हें आयकून हांवें सांगलें 'डेंजर म्हणून बरयत जाल्यार मेडिकल कॉलीजींत, पणजेच्या हॉस्पिटलांत ताका धाडचो पट्टलो आनी मागीर ते आपलो रिपोर्ट दितले. म्हज्यान बेठो डेंजर म्हणून बरोवंक जायना.

त्या सरपंचाक किदें करचें तेंच समजना. हुनहुनीत दुधाचो घोंट ताका तो जालो. भायर उडयल्यार दुध वता. पोटांत घेतल्यार हून लागता.

२७ जानेवारीक म्हाका चलो जालो, रातच्या आठ वरांचेर. चलो आनी आवय दोगांय बरीं आशिल्लीं. २८ जानेवारीच्या पेपराचेर ही खबर आयली.

तीं दोगांय बरी आसात देखून हांव २८ तारकेक उसगंवां म्हज्या कामाक गेलों. हांवें उसगंवां सरकारी दोतोर म्हणून काम करतालों. २६ ता. सुटी आनी २७ आयतार म्हणून हांव घरा आइलों.

२८ तारकेच्या पेपरार हि बातमी वाचून फोंड्यां जो आरोग्य अधिकारी आशिल्लो तो उसगंवां म्हाका चेकींग करपाक आयलो.

हांव २८ दिसा साडेणवाक उसगंवां हजर आसा तें पळोवन ताका अजाप. तो नेवोंज जालो, 'हांव टि. बी. चीं कार्डां चेकिंग करूंक आइल्लो' अशें म्हणून ताणे म्हाका फटी मारलीच. ताजे तोंड फोटो काडपा सारके जाल्ले. पुण सगळी खरी खबर म्हाका ताजेवांगडा जो 'सानिटरी इंस्पेक्टर' आइल्लो ताजेकडेन कळिल्ली.

असलींच मनशां संसारांत आसतात.

हांव लिसेवाचेर 'सेगुंदु आनू' दुसरें वर्स शिकता आसतना आमकां एक पोतुगालची फोफेसोर शिकयताली.

वर्स सुरू जातना जून म्हयन्यांत ती दर एकल्याचें नांव विचारूंक लागल्ली. हिंदु भुरगे आमी सात आठ आशिल्ले.

नांव सांगिनाबरोबर ती दर एका नांवांचो अर्थ विचारूंक लागली.

पयल्याक विचारलें तुजें नांव किदें

प्रकाश-प्रकाश म्हळ्यार 'लूज' उजवाड.

महेंद्र-महेंद्र म्हळ्यार 'मोंतान्' दोंगर.

आनंद-आनंद म्हळ्यार 'आलेग्रीद' संतोश आदी.

ह्या नांवांचो अर्थ विचारता आसतनाच आमच्या हिंदू भुरग्यांतलो एकलो मात्सो हुशार आनी फटकळ आशिल्लो.

ताणे त्या पोर्तुगीज प्रोफेसराक परतें विचारलें.

'मॅडम तूं जी आमकां नांवांचे अर्थ विचारता ती PEDRO पेद्रू म्हळ्यार किदें. PEDRA हाजें पुल्लिंग ?

✽ सेक्रेटरीयेंटीन कला अकडमीची मिटींग आशिल्ली. हांव तीन वर्सा कला अकाडेमीचो सल्लागार मंडळाचो एक वांगडी आसलों.

ती मिटींग चलता आसतना म्हजें पेन दुसऱ्या एका मेंबरान मागून घेतले. ताणें आपलें पेन हाडूंक नासलें. आनी त्याच दिसा म्हजेकडेन दोन पेनां आसलीं. मिटींग सोंपली. मिटींग सोंपतवाच हांव म्हजे पेन मागूंक गेलों. म्हजेम्हरेन दुसरो एकलो म्हजो इष्ट आशिल्लो तो म्हाका विचारता

‘हे दोन रुपयांचें पेन शें मागूंक मुद्दाम तूं किदद्याक आयलो रे?’

‘हांवें, म्हळें ताजेकडेन उरता तेन्नाच ताजें मोल दोन रुपयाच. तेन्ना फक्त दोन रुपयांचें शें पेन ताका किदद्याक दवर म्हणून हांव मुद्दाम मागूंक आयलों.’

✽ आमच्या आरोग्य खात्यांतल्या कांपाल जी बिल्डींग आसा थंय एक ‘कोंन्फेरंस हॉल’ आसा. थंय दर म्हयन्याच्या वीस तारकेक ३० ते ४० शाळांचे मास्तर येतात तांकां आमी आरोग्य संबंदान मुलभूत विषयांचेर प्रशिक्षण दितात.

हांव तांकां शिकयता आसतना सुरवेक आमच्या भारत देशाचो नकाशा कडटां आनी तांकां विचारतां—त्याबरोबर ते सांगतात हो भारत देशाचो नकाशा, हो आमचो देश.

आजमेरेन त्या मास्तरांपैकीं म्हाका एकल्यानूच बरें सारकें उत्तर दिलां. हांवें नकाशा काडलो आनी विचारलें ‘हें किदें’

त्याबरोबर तो मास्तर सांगूंक लागलो ‘जवळ जवळ भारत’ खऱ्यानीच तो म्हजो नकाशा सारको भारताचो कसो जायनासली. हांव त्या मास्तराचें उत्तर आयकून ताज्या ह्या उत्तराक खुबूच तोखेलों.

जायते फावट आमचे कडेन Certificates वा दाखले मागपाक येतात. एकेकदां कोणूय वळखीचो आसत वा बरो मनीस आसत जाल्यार पांच ते सात दिस दुयेंत आशिल्लो अशें म्हणून आमी दाखलो दितात. खरें पळोवंक गेल्यार तो दुयेंत नासताच तें कसांत.

एक दिस एकलो मनीस म्हजेकडेन आयलो आनी ताणें आणूण आठ दिस दुयेंत आशिल्लो म्हणपाचो दाखलो घेतलो. तो एक सरकारीच नोकर.

तो दाखलो घेवन तो गेलो. दोन दिसानी तोच मनीस परतून आयलो आनी म्हाका म्हणूंक लागलो तो कालचो दाखलो म्हाका अशेतरेन जाय. हांवें तो दाख जाल्यार ताजेर आठ दिसांचो एक म्हयनो दुयेंत म्हणून टायप केलां.

हांवें विचारलें आरे काल हांवें तुका आठ दिस दुयेंत म्हणून दिल्लो तर हो म्हयनो. आठ दिसांचो म्हयनो कसो जालो? हांव असो दिवंक शकना.

हें आयकून तो म्हण्टा—

‘मार तूं दोतोर सई.’

फट मारपा इतली सय मारप सोंपे न्हय हें ताका खबर ना.

कुटुंब कल्याण पंद्रसीच्या निमतान रेडियोचेर आरोग्य मंत्र्यांचो संदेश वितरावपाचो आशिल्लो. तो संदेश इंग्लीशींत आमच्या डायरेक्टरान तयार केलो आनी ताजो कोंकणी अणकार म्हाका करपाक सांगलो.

आरोग्य मंत्री धिरचन आशिल्लो आनी ताका कोंकणी भावरी उलोवपाची सवय नाशिल्ली. हांवें अणकार करतना Week हा उत्राचो अणकार — सेमान असो केल्लो.

तो अणकार वाचून आरोग्य मंत्र्याच्या खाशेल्या सेक्रेटरीन सांगलें.

‘सेमान हें कोंकणी उतर? हो कोणे केला रे कोंकणी अणकार?’

हे आयकून आमच्या डायरेक्टरान सांगलें हो पळे अणकार जाणे केला ताका तुज्या म्हज्यापरस जायती बरी कोंकणी येत पुण ताणें अणकार करतना आमच्या आरोग्य मंत्र्यांक सोंपीं पट्टलं अशेच तरेचीं उत्रां वापरल्यांत. जड उत्रां वापरून तो संदेश आमच्या आरोग्य मंत्र्यांक वाचूंक त्रास जातलो आनी तो संदेश बरो जावंचो ना हेच ताजें मुखेल कारण

कांय लोक आपली व्हडविकाय दाखोवपाक किदें करीत हाजो नेम ना अशेंच म्हणपाचें.

तो कॅन्सर जावन मेलो. किदें कॅन्सर? ताका कॅन्सर?

तो सदांच बलायकेचे नेम पाळतालो. सिगार, विडी केन्नाच ओडिनासलो. सोरो तर ताणें केन्ना घेतलोच ना. पुण केन्ना ओढलीना, थोडक्यान म्हळ्यार ताका व्यसन अशें कसलेंच नासलें

हॉटेलांत चा केन्ना घेतली ना,

इतलो रेगुलार रावन ताका कॅन्सर कसो जालो तर?

एकेक फावट सगळे तरेचीं व्यसनां आसून लेगीन ताजें मरण दिसान दिस फुडें वता. तो बलायकेन बरो म्हणीना हांव पुण सारकोसो आसता.

जशें हे तरेन ही एक खाशेली तरा तशी ती दुसरे तरेन एक खाशेली तराध दर एका नेमाक आडवा आसताच म्हण्टात तेंच खरें

तशें जाल्यार कॅन्सर व्यसना पसूनूच जाता, हेंय आमकां पटलेंच तर.

कशेंय जांव किदेंय जांव आमच्या तेंपार दर एक दिस बरो वता तो खरो म्हणपाचो. फायचें कोणे येवजीलां?

✽ ✽

कामील

दोंगराचे देवतेर न्हंयचे देगेर एक ल्हानशें शार आसले. शाराचें नाव सुंदरनगर. शारांत ल्हान ल्हान मोबीत घरां. तांचेर तांबडे मंगळुरी नळें. मदीं एक इगर्ज-गवी फुल्ल. आनी शारभर रस्ते. तांबडे पुण नितळ.

गांवची सगली भुरगीं इगर्जेच्या मळार आशिल्ले गोंत खेळटालीं. थंय झाडां आसलीं, फुलां आसलीं. सवणीं आनी पाखे आसले. पांचवेचार तण आसले. शोपाळे आनी घसरगुंडी आसली आनी निवळ उदकाचें एक तिजुल्यांनी बांदून काडिल्लें तळें आसलें. ह्या तळ्यांत भुरगीं न्हातालीं, पेवंक शिकतालीं. सगळ्या भुरग्यांक दिसतालें आपलें शार सुन्दर. इतलें बरें शार संवसारांत दुसरें ना. पुण कामिलाक मात हें शार मानवना आसलें. शारांत वचत थंय न्हंयची देग आनी बागेत लेगीत उदकाचें तळें आशिल्ल्यान ताका तें शार आवडना आसलें. घरांत उदक, बांयंत उदक, नळांत उदक, पावस पडल्यार तर शार उदकांतच बुडून रावतालें. देखून कामिलाक तें शार निखालस मानवना आसले.

कामील उदकाक भियेतालो. खूब भियेतालो. ताका न्हावप आवडना आसलें देखून ताका उदकच नाका जाल्लें. न्हावंक आपयल्यार तो कांचवेतालो आनी उदक दिश्टा पडनाफुडें काणूय आपणाक न्हाणयत अशो ताका भिरांत दिसताली.

पुण ताजी आवय ताका घरताली आनी न्हाणोवंक व्हरताली. कामील किळच्यो मारतालो. त्यो आयकून वाड्यावेल्या सगळ्या लोकांक कळटालें कि कामिलालें न्हाण चल्लां म्हणून. भुरगीं म्हण्टालीं, 'पळय...कामील कसल्यो किळची मारता पळय !'

कामील म्हण्टालो, 'आवय...म्हजे मांय...नाका... कोणय म्हाका भायर व्हरात... मांय, म्हाका वचूंक दी... हू...हू...हू... पुरो. आनीक हांव म्हेळो जावंचो ना. सोड म्हाका...सोड.'

आवय ताका शाबू घांसून निवळ करताली. मागीर निवळ तुवाल्यान पुसताली. आंगाक पोव लायताली. ताजे केंस वळयताली. ताका घुल्लीं आंगाचीं घालताली. आनी

मागीर म्हण्टाली, 'पळय, कितलो निवळ जालो तूं आतां भायर मातयेंत वचूं नाका. घरांतच बसून पुस्तक वाच.'

कामील तकली हालोवन आं...आं...म्हण्टालो पुण एक वेळ आवयन सोडटकच घांवत भायर वतालो तो परत रात जातकच घरांत येतालो. आनी घरांत पावतना तं आदलेवरी म्हेळो जातालो. ताजे हात मातयेन तांबडे जाताले, तागेलीं आंगाचीं घुल्लान खतावतालीं आनी सगलें आंग लोळटालें. कित्याक जाणात, कामील मातयेंत खेळटालो. मातयेंत लोळटालो. खळयांनी देवतालो. साकवापोंदच्यान पाख्यांफाटल्यान घांवतालो.

देखून तागेल्या बापायक तो दोळ्यांमुखार नाका आसलो. आवयक ताजो खेद जातालो. पुण कामाल तसोच उल्लो. बापायन माल्लो, आवयन उलयलो, हेर भुरग्यांनी चाळयलो; पुण कामील तसोच उल्लो.

एक दास कामिलाले व्हडले भैणीचें-मारीचें-काजार आसलें. दनपरां तीन वरांचेर इगर्जेत काजार जावपाचें आसलें. पुण सकाळसावन कामील घरांत नाशिल्लोच. आवय ताका सोदताली. ताका न्हाणोवन-घुवन नवे कपडे घालून भायर काडूंक जाय आशिल्लो. काजराक म्हेळे कपडे घालून वचनात. तागेलीं सगळीं भांवडां न्हावन नवे कपडे घालून तयार राविल्लीं. पुण कामील खंयच नासलो.

"कामील!" आवयन उलो माल्लो

जाप ना.

आवय फडफडली. "सदांच अशे त्रास दिता हो. खंय गेलो आतां?"

"का...मी...ल!" भैणीन उलो माल्लो.

जाप ना.

"खंय आसा तूं कामील?" भावान व्हडल्यान विचाल्लें.

तरीकय जाप ना.

मस्त्या कामिलान सगळे उले आयकल्ले. तो मेथ-येच्या झुडपाफाटल्यात लिपिल्लो. थंय ताणे आपलीं मातयेचीं बावली व्हेल्लीं तीं घेवन खेळपांत तो गुल्ल जाल्लो. खेळण्यांमदीं पिस्तूल घेतिल्लो जवान आसलो. रणगाडो आनी तोफ आशिल्ली. ताका जवानांचे लडायेचो खेळ खूब आवडडालो. व्हडलो जातकच तोय लष्करांतलो जवान जावंक सोदतालो. मागीर कोणय न्हावंक आपयल्यार तो ताजेर यिस्तुलाची गुळी मारतलो...

उल्यार उले येताले- "कामील!", "कामील", "कामील!".....

अचकीत तागेलो भाव मिगेल मेथयेच्या झुडपाकडेन जगमीपोंदा पावलो. थंय जमनीर बशिल्लो कामील ताणें

पळयलो. मिगेलान व्हडल्यान म्हळें, “ हो पळय... हांगा आसा कामील ! ”

“ यो भायर सर.” मिगेलान म्हळें, “ तुका मांय न्हाणोवंक रावता.”

कामीलान न्हाणाचें नांव आयकनाफुडें खेळ पोतयेंत भल्लो आनी शेपडी तूटसर धांवत रावलो... मारालें काजार जावंदी... सगळ्यांक न्हावन घेवंदी... पुण हांव कित्याक न्हातलो ? अशें येवजून कामील पळत रावलो. पोरसांतल्यान भायर सरून तो मार्गार आयलो आनी धांवतां नाच जालो !

ताजो एक भाव आनी एक भैण ताजेफाटल्यान धांवलीं. पुण तांकां कामील दिसलोच ना. ताणीं घरा येवन मांयक सांगलें, “ कामील पळन गेलो.”

आवय सामकी रडकुरी परतली. तिणे म्हळें, “ वचूं उंवाळन घाल्लो. ताकाच काजार चुकतलें.”

तिणें हेर भुरग्यांक एक-एक नेवरी दिली आनी सांगलें, “ ओग्री बसून रावात.” आनी ती आपल्या कामाक गेली.

नेवऱ्यो खायत, भुरगीं खबरी करीत बसून रावलीं. सगळ्यांक इगर्जेत वचपाची उमळशीक लागिल्ली.

तेवटच्यान कामील न्हावचें पडत म्हणून धांवत रावलो.

तो धांवलो

... धांवलो

... आनी धांवलो.

इगर्जेपरसय पेल्यान तो पावलो. गांव सोंपलो तरी कामील धांवत रावलो. थंय न्हंयचेर मडवळ लोकांले कपडे उंबळटाले. कामील धांवत रावलो...

धांवतां धांवतां कामील खर्शेलो. तो थांबलो. फाटल्यान तकली धुंवडावन ताणें पळयले. जितो मूस नासलो. तो झाडाचे सांवळेक वचून उबो रावलो.

त्या झाडापोंदा एक म्हतारो बशिल्लो. तो कामिलाचेर घेंगशेलो, “ खंय वता रे भुरग्या ? ”

ताका भियेवन कामील परत धावंक लागलो... मार्ग सोडून दोंगराचेर धांवलो. मदीं मदीं तो फाटल्यान कोणय येता काय म्हणून पळयतालो. असो धांवतां धांवतां तो वचून दोन शिपायांचेर आपटलो.

‘ आरे भुरग्या, तुज्या फाटल्यान कोण लागला ? ’ एका शिपायान ताका आडावन विचाल्लें.

खर्शेवन कामील जाम जाल्लो. तो धांपेत रावलो. ताका उतरच फुटना जालें.

‘ तो खूब खर्शेला... आनी भियेला.’ दुसऱ्या शिपायान म्हळें.

ताणीं कामिलाक थंयच जमनीर बसयलो.

कोण वेळान कामिलाक थाकाय आयली. आपल्या म्हऱ्यांत शिपाय पळोवन ताका खोशी जाली.

‘ कोण तूं ? ’ शिपायान विचाल्लें.

‘ हांव कामील.’ कामिलान जाप दिली.

‘ खंयचो कामील ? ’ शिपायान पर्थून विचाल्लें.

‘ सुंदर नगरांतलो ! ’ कामिलान जाप दिली.

‘ आसत रे पुण सुंदर नगरांत शंभरेक कामील आसतले. तूं खंयचो ? ’

‘ हांव... हांव .. ’ कामिलाक सारकी जाप सुचन जाली.

‘ घुल्लान आनी हुमेन कितलो म्हेळो जाला पळू तूं.’ एका शिपायान म्हळें.

‘ ताका आमी न्हाणोवया.’ दुसऱ्यान म्हळें.

न्हाणोवया हें उतर आयकनाफुडें कामील कांचवेलो आनी दुसऱ्याच खिणाक कामील पळूंक लागलो शिपाय ताज्या फाटल्यान धांवले. चार दांग घालून ताणीं कामिलाक धल्लो.

कामील भियेवन गुळो जालो.

एका शिपायान तागेल्या बुशशर्टाच्या गोलाक धरून ताका तो कॅम्पांत व्हरूंक लागलो. कामिलान बुशकोटाचे फुडले बटन बेगीबेगीन सोडले आनी परत धावक लागलो. शिपायाच्या हातांत बुशशर्ट उल्लो. पुण हे फावटी कामील कॅम्पाचे दिशेनच धांवतालो. कॅम्पांतल्या दारांतल्या दोन शिपायांनी ताका आडायलो आतां तो सामकोच तांचे तावडीक सांपडिल्लो.

कामील रडूंक लागलो.

ताज्या दोळ्यांतल्यान दुकां व्हांवंक लागलीं आनी तीं म्हेळ्या तोंडार देंवलीं. तीं पुसतकच ताचें तोंड अदीकच म्हेळें जालें.

‘ पळय, हो बुकलो कसो दिसता.’ एका शिपायान म्हळें.

‘ यो रे बुकल्या. आमी तुका न्हाणयतात.’ दुसऱ्यान म्हळें.

हें आयकनाफुडें कामील पर्थून पळून वचूंक सोदूंक लागलो. पुण शिपायान ताजो हात घट्ट धरिल्ल्यान तागेलें शाणपण चल्लें ना.

ताका घेवन ते मान्ऱ्यांत गेले. आनी मान्ऱ्याचें दार बंद करून ताणीं तागेलें कल्सांव काडलें. मागीर ताजेश थंड शावर सोडलो. आंगार थंड उदक पडनाफुडें कामील

डकुडूंक लागलो आनी व्हडाव्हडान किळच्यो मारूंक गगली.

शिपायांनीं ताज्या आंगाक शाबू लायलो आनी ब्रश घेवन ताजें आंग घासलें. हात आनी पांय तशेंच बोटां घासलीं. ताजें तोंड घासलें.

‘आवय, कितलो सुंदर बुडबुडीत भुरगो पळय !’ एका शिपायान म्हळें.

कामिलाच्या आंगावेलो सगलो चिखल घुवन वतकच तो निवळ जाल्लो.

‘म्हाका दिशिल्लें हो हाज्या आंगावेलो चिखल देंवतकच हो विरगळून नाचच जातलो काय म्हूण !’ दुसऱ्या एका शिपायान म्हळें.

शिपायांनीं ताका मागीर पुसलो पोव हाडून ताका माल्लो.

‘... पुण हाका आतां खंयचे कपडे घालप ?’ एका शिपायान विचाल्लें.

‘आरेच्या ! आदीं येवजलेंच ना !’ दुसऱ्यान म्हळें.

‘नागडोच आसूं तो.’ तिसऱ्यान म्हळें.

‘नाका... नाका. पर्थून आंग म्हेळें जातलें.’ पयल्यान म्हळें.

‘राव... राव.’ एका शिपायाक याद जाली, ‘हांवें म्हज्या धाकल्या भावाखातीर पयरच शारांतसावन कपडे हाडल्यात ते हाका घालूंया.’

तो कपडे हाडूंक गेलो. आनीक एका शिपायान तागेले केंस वळयले.

इतले म्हणसर कॅम्पांतलो एक व्हड अधिकारी थंय आयलो.

‘हें कितें चल्लां ?’ ताणें विचाल्लें.

‘हो भुरगो आमकां मेळ्ळा. सामको म्हेळो आशिल्लो...’ शिपाय सांगूंक लागलो.

‘राव !’ अधिकाऱ्यान म्हळें, ‘तूं कामील न्हय रे ?’

‘हय’ कामिलान म्हळें.

‘मारीचो भाव ?’

‘हय.’

‘आज मारीचें काजार आनी तूं हांगा ?’

कामिलान मान सकल घाली. आतां कसोय जाल्यार तो न्हाल्लो. आनी ताका काजाराक वचचें अशें दिसूंक लागिल्लें. पुण करतलो कितें ?

इतले म्हणसर नवे कपडे आयले. धवो फुल्ल सूट आनी ताका निळयो लेशी, शिपायांनीं तो ताज्या आंगा

चडयलो. तो ताका फिटू बसलो.

‘हांव काजाराकच वतां. तुकाय व्हरतां. येता मरे ?’ त्या अधिकाऱ्यान म्हळें.

‘हय.’ खोशयेन कामिलान उडी माल्ली.

अधिकाऱ्यान ताका हाताक घल्लो. आनी भायर व्हेलो. भायर एक घोडो आसलो. अधिकारी घोडचार बसलो. एका शिपायान कामिलाक ताज्या फाटल्यान बसयलो. आनी मागीर एक पटो तो अधिकारी आनी कामील हांच्या पोटाक बांदलो.

‘घट घर. आनी भियेवं नाका.’ अधिकाऱ्यान कामिलाक सांगलें.

‘हांव भियेना.’ घोडचार बशिल्ल्यान खुशालभरीत जाल्ल्या कामिलान म्हळें आनी आपल्या दोनय माणकुल्या हातांनी ताणे अधिकाऱ्याक घट वेंग माल्ली.

शिपायांनीं त्या अधिकाऱ्याक एक फुलांचो तूरो दिलो आनी काजाराचीं परबीं दिलीं.

‘जाणात तुमी.’ त्या अधिकाऱ्यान सांगलें, ‘हो म्हज्या फाटल्यान बसला तो म्हज व्हंकलेचो धाकलो भाव. आतां रोखडोच तो म्हजो मेवणो जातलो.’

तेवटच्यान कामिलाली आवय, तागेलो बापूय, मारी आनी भांवडां इगर्जेत वचूंक भायर सरली.

‘कामील खय ?’ बापायन विचाल्लें.

‘म्हाका खंय खबर ?’ आवयन म्हळें,

‘तो पळून गेलो.’ भावान सांगलें.

‘म्हाणोवंक आपयलो म्हणून तो धांवलो.’ आवयन सांगलें.

‘म्हण्टकच आज ताका काजार चुकलें तर !’

‘काजार तर चुकलेंच. रातीकडेन हांव ताका वाडचीं लेगीत ना, उपाशींच न्हिदू दी.’ आवयन रागान म्हळें आनी ती रडूंक लागली. खरें म्हळचार कामील ना म्हणून तिका खूब वायट दिशिल्लें आनी हुस्कोय जाल्लो.

सगळीं इगर्जेकडेन पावलीं. कामिलाली आवय बापूय, भांवडां, वाडचावेळीं लागशिल्लीं आनी पयसुल्लीं सोयरीं... नाशिल्लो तो एक कामील. सगळ्यांच्या आंगां नवे ताल्ल कपडे. आनी भांगरां... आनी तोंडार हांसो. सगळे खुशालभरीत आसले.

... आनी मारी व्हंकलेच्या धव्या फुल्ल भेसांत खुबच सोबीत दिसतालें.

इतले म्हणसर घोडो इगर्जेलागीं पावलो, ‘न्हवरो आयलो... न्हवरो घोडचार बसून आयलो !’ सगळ्यांनीं

म्हळें. घोडो उबो रावलो. न्हवरो देंवलो. ताज्या फाटल्यान एक ल्हान भुरगो देंवलो.

‘हो पळय जिस्त कामिलाभशेन दिसता.’ आवयन म्हळें.

‘तुका आतां सगळेच कामिलाभशेन दिसतले.’ बापायन घेंगसो घालो.

‘पुण खरेंच तो कामील.’ भावान म्हळें.

न्हवरो-व्हंकल इगर्जेत भितर सल्लीं तशी कामिलाली आवय भितर गेली. तिज्या फाटल्यान कामिलालीं भांवडांय भितर गेलीं.

कामिलय मोन्यांनी इगर्जेत गेलो आनी आवयसरीं वचून उबो रावलो.

मदींच आवयली नदर कामिलाचेर पडली आनी ताणेंय आवयक वेंग माल्ली.

‘इतलो सोबीत कामील!’ आवयन ताका उबारून ताजो उमो घेतलो.

काजार जालें... जेवणां जालीं... खाणां जालीं... येदो वेळ बापायन ताका पळोवंक नाशिल्लो. निमाणकडेन घरा येतना तोच बापायसरीं गेलो आनी ताणें विचाल्लें, ‘पाय, हांव कसो दिसतां?’

‘कोण? कामील!’ खुशालभरीत जावन बापायन ताका घल्लो.

‘तूं मारील्या घोवाबरोबर कसो आयलो रे?’ भावान विचाल्लें.

‘घरा वतकच सांगतां.’ अशें म्हणून कामील घांवत घरा गेलो.

धर्म

(पान १६ वरून)

स्वामीन आपलें वजन खर्च करून शेंवत्याक घरा व्हरूंक लायल्यार पुरो...

हें आयकना फुडे, नारायणभटाचें पित्त खुबदळलें. परत घरा... ताका आयजूच खबर कळलेली की बालाजीन दुसरें लग्न केला, नारायणभटाची सगळी आस पालवून गेली. ताणें बायलेक म्हळें, कसली धर्माची सेवा करता हो स्वामी दोन दोनदा लग्ना करपी मनशाक घेवन आपल्या बरोबर नाचता, ढोंगी खयचो. ‘असल्या मनशांक हांव दारांत उबो लेगीत करपाचो ना.’ नारायणभटान तापून म्हळें. आवडा आकान घोवाक समजायलो, अशें केल्यार बरें न्हय, तांची पातकां तांचेकडे, देव आसल्यार झडती घेत तांची. चार चौघांमधीं बेठीच आमची आनी सोभा नाका, ह्या उतराचेर नारायणभटान कांयच जाप दिली ना. पुण मनांत मात्र ताणें कितें तरी निश्चय केलो.

सांजची चार वरांचेर स्वामीची गावांत भोंवडी सुरू जाली. हे स्वामी तशे नवे, ताणी हालीं धर्माची लोकांक ओढ लागची म्हणून गांवागांवानी दौरे काडून लोकांकडे संबध वाढोवाची अशी प्रथा सुरू केल्ली आनी ह्याप्रमाणें ते ह्या गांवात हाजीर जाल्ले. गांवची गिरेस्ताची मोटार ताचे सेवेक हाजीर आसली. स्वामी-बरोबर तांचो कारभारी बालाजी नायकूय आसलो, ताणेंच ह्या भोवणेची येवजण तयार केल्ली.

दोनपारच्या चारांक सुरू जाल्ली भोवडीं सांजचे ६ वरां उपरांत नारायणभटाच्या घराकडे पावली. स्वामीक पळोवंक लोकांची एकच गर्दी जमल्ली. अजुनूय खुबशे घरांक भेट दिवपाचो कार्यक्रम आसलो आनी उशीर जायत वेतालो. स्वामीक दुसऱ्या

दिसा बेंगलुराक वचपाचें आसलें. आनी त्या खातीर वेळूय थोडो आशिल्लो. स्वामीच्या लक्षांत ते येनाफुडें ताणें फकत मोटारींतल्यान देंवप आनी यजमानाची चौकशी करून फुडें वचपाक सुरू केले. करतां करतां स्वामीची सजयल्ली मोटार नारायणभटाच्या दारांत पावली. नारायणभट भायर आयलो फुडें ताजी चली पंचारत घेवन आयली, स्वामीचे पाय धुले, ओंवाळलें आनी स्वामीक नमस्कार केलो. स्वामीन शेंवत्याक संदचे संवयेंवत ‘अष्टपुत्र सौभाग्यवती भव’ चो आशिर्वाद दिलो. तो आशिर्वाद आयकनां फुडें शेजारचे लोकांक हांसो फुटलो. स्वामीचें तोंड गोरें धवें जालें. आनी आपलें कितें चुकलें काय. हाचो गुस्पागोधळ तांचे मनात उपरासलो. ताणी फाटल्यान आपल्या कारभाऱ्याकडे बालाजी नायकाकडे पळेलें, बालाजी नायक दुसरेकडे तोंड करून पळेटालो स्वामीक फुडें कितें करचे तें समजना जालें. कशीतरी तांतल्यान वाट काडची म्हणून ताणी बालाजी नायकाकडे पळेत म्हळें, ‘ह्या यजमानाचें नांव कितें?’ ‘त्या बरोबर नारायणभट फुडें सल्लो आनी म्हळें, ‘म्हजी वळख हांवच करून दिता. म्हजें नांव नारायणभट. हो जो तुमचो कारभारी आसा तो म्हजो जांवय, बालाजी नायक ...’ स्वामी कान दिवन आयकुपाक लागले, ‘हाणे म्हजें धुवेक सोडल्या आनी ती जिती आसतना दुसरें लग्न केला.’ हासपाचो एकच घसघसो फुटलो. स्वामी इतल्या बोवाळान मोटारीत चढून बसले. आनी ड्रायव्हराक फुडें वचपाची खूण केली ... ताणी बालाजीकडेन हळूच नदर माल्ली, बालाजी मान सकयल घालून बसलेलो; ताचें होंड काळें किट्ट जाल्लें.

भांबो आनी पेर

एक आशिल्लो आंबो आनी एक आशिल्लें पेर. आंबो आंब्याच्या झाडाचेर रावतालो, पेर पेरीचेर रावतालें. दोनय झाडां दीसयभर न्हिदतालीं. आंब्याक आनी पेराक अशी पायस मारुन येवचें अशें खूब दिसतालें. पुण तांकां कोणच फिरुंक व्हरना आसलो. कोणाकडेनय वेंळटलो म्हळ्यार लेगीत तांकां खेळूंक मेळना आसले. सदां एकाच जाग्यार रावन तांकां उबगण आयिल्ली. दोगांलींय झाडां तशीं खेटून उबी आसलीं. पुण तीं दीसयभर न्हिदतालीं.

एक दीस पेरान आंब्याक उलो माल्लो आनी म्हळें, 'चल, अशी पासय मारुन येवया.'

आंब्यान पिचाल्लें, 'खंय वतले?'

पेरान म्हळें, 'खंयय या. वयर दोंगरार या.'

'हय वय' आंब्यान म्हळें, 'या आमी दोंगराचेरच या. थंय मळबाक हात लावंक मेळटलो. नखेत्रांसांगाता खेळूंक मेळटलें.'

मागीर पेरान जमनीर उडी माल्ली आंब्यानय उडी माल्ली. झाडां न्हिदिल्लीं. तांकां कांयच कळ्ळें ना.

आंबो आनी पेर धांवत धांवत दोंगर चडूंक लागलीं. वाटेर तांकां गावपी कोगुळ मेळ्ळी, मनश्याभशेन उलोवपी पोपट गावलो, पांखांचो आयणो फुलयिल्लो मोर ताणीं देखलो, धवो फुल्ल ससो तांकां दिसलो. जें कितें दिश्टा पडटा तें एकांमेकांक दाखयत दोगांय वताले.

वाटेर एक वाग आयलो.

वागान म्हळें, 'खातां तुमकां.'

वागाक पळोवन आंबो भियेवन गुळी जालो. तो रडूंक लागलो. पेरान वागाक म्हळें, 'वागमाम, तूं आंब्याक खावं नाका. म्हाका खा.'

'ना...ना. हांव दोगांकय खातलों.' वागान म्हळें.

'बरें आसा. दोगांकय खा.' पेरान म्हळें.

आंब्यान भियेवन किळच माल्ली.

वागान तोंड उकतें केलें.

त्याबरोबर पेरान म्हळें, 'राव...राव...वागमाग, आमकां असो खावं नाका. आदीं तोंड धूय आनी मागीर आमकां खा.'

'म्हाका तुमी फटयतात, पोरांनो? हांव तोंड धुवंक वतकच तुमी पळून वतलीं.' वागान म्हळें.

'आमी पळून खंय वतलीं? तूं एके उडयेन आमकां घरचो ना?... तुका दुबाव येता जाल्यार आमीय तुज्या वांगडा वझन्याचेर येतात.' पेरान म्हळें.

'चलात तर...' वागान गोरवां आमुडटल्या राखण्याभशेन तांकां फुडें घालीं.

वझन्याचेर येवन वागान तोंड धुलें.

'आतां खावूं?' वागान विचाल्लें.

'राव... आमच्या आंगावेलो भेस आमी आदीं देंवयतात नाजाल्यार तुका आमची रूच कळचीच ना.' पेरान म्हळें.

'तुमच्या आंगार भेस आसता तर? कोणाक शिंगा लायता गो पेरा?' वागान विचाल्लें.

'पिशा... पिशा!' पेरान म्हळें, 'तूं गोरवां खाता तेन्ना तांच्या मासावयर कात आसता ती तुवें केन्ना पळयलोच ना? आमकांय तशीच कात आसता. ती आमी देंवयतात आनी मागीर तूं खा.'

'बरें तर. देंवयात तुमचो भेस.' वागान म्हळें.

'आमकां लज दिसता.' पेर खन्यांनीच लजेलें. मागीर ताणे म्हळें, 'आमी ह्या वडाफाटल्यान वचून भेस देंवयतात. तूं आमकां पळोवं नाका आं.. आमका लज दिसता. तूं दोळे धांप आनी तोंड उकतें करून राव. आमी भेस देंवयतात आनी तुज्या तोंडात उडी घेतात.'

वाग हांसलो... पेर आनी आंबो वडाफाटल्यान गेलीं. वाग वडाचे कुशीक दोळे धांपून आनी तोंड उकतें करून रावलो.

आंब्यान आनी पेरान दोन व्हडले गुंडे हाडले आनी ते वागाच्या तोंडांत घाल. मागीर दोगांय वडाचे घोलींत वचून लिपलीं.

वागाक दिसलें आपल्या तोंडात आतां दोन फळां आयल्यांत. तो चाबूंक लागलो. कडु करून वागाचे दांत फुटले. वाग भियेलो आनी किळच्यो मारीत पळून गेलो. वतांवतां तो म्हणूंक लागलो- 'पेर खावं नाकात, आंबो खावं नाकात... दांत फुटले!'

आंबो आनी पेर घोलींतल्यान भायर आयलीं. पळत्या वागाक पळोवन दोगांय पोटभर हांसलीं.

मागीर तीं फुडें वचूंक लागलीं. तांकां दोंगराचे तेंगशेर पावपाचें आसलें. मळबाक हात लावपाचो आसलो. मदींच वाटेर एक कोलो मेळ्ळो.

कोल्यान म्हळें, 'बरीं मेळळो... तुमकां खाता.'
पेरान म्हळें, 'कोलेबाब, तुका भूक लागल्या तर ?'
कोल्यान जाप दिली, 'भूक ? पोटाक उजो पेटला
सामको. आतांच खातां.'

'राव... मात्सो राव,' पेरान म्हळें.

'कित्याक ?' कोल्यान विचाल्लें.

'आमी घुल्लान म्हेळीं जाल्यांत. पयली आमकां
घूय आनी मागीर खा.' पेरान म्हळें.

'हांव कोलो... बुदीन भलो हें जाणांत मू तुमी ?
तुमची माण्णी हांव जाणां.' कोल्यान म्हळें.

'हांव सांगतां तें आयक.' आंब्यान म्हळें, 'काल
आमचेर डी. डी. टी माल्ला. रानांतली जळारां मारूक
म्हणून सगळ्याक डी. डी. टी. मारिल्लो. तो कितलो
विखारी तें तुं जाणा ? आमचीं आंगां खोरजतात म्हणून
आमी तीं घुंवक वतात... तूं हरशीं आमकां खाशी जाल्यार
तुज्या पोटांत डी. डी. टी. वच्चो ना ?'

कोल्याक तें खरें दिसलें. ताणे म्हळें, 'हांगा लागींच
एक बांय आसा. तुमकां त्या बांयत उडयतां आनी मागीर
खातां.'

'आवंय !' पेरान म्हळें.

'कितें जालें ?' कोल्यान विचाल्लें.

'तुज्या तोंडाक घाण येता. तूं तोंड धुना ?'

'मनशांभशेन हांव कित्याक तोंड धुतलों ?'
कोल्यान विचाल्लें.

'कित्याक तें घूय आनी पळय. बरे काजूचें पान घे.
ताणें दांत घांस. मागीर कशें दिसता तें पळय,' पेरान
म्हळें.

'चलात तर. हांव आदीं तोंड धुवन येतां.' अशें
म्हणून कोल्यान काजूचे एक पांचवें पान खुडलें आनी तें
दांतांनी चाबले.

दुसऱ्याच खिणाक ताणे बांयत उडी माल्ली. तोंड
घुंवक म्हणून. पुण बांय आसली खोल. कोल्याक वयर
येवंक येना जालें. वयर येवंक तो जितल्या नेटान उडयो
मारतालो तितल्याच नेटान परत उदकांत पडटालो.

बांयचे देगेर रावन आंब्यान म्हळे यो मरे कोल्या
बेगीन. तूं येतकच आमकां न्हावंक जाय.'

'म्हाका वयर येवंक येना.' कोल्यान जाप दिली.

'जाल्यार उदक पियेवन तुज्या पोटांतलो उजो
पालय.' अशें म्हणून पेरान आंब्याच्या हाताक धल्लो आनी
दोगांय मुखार वचूंक लागलीं. कोलो बाबडो बांयतच

उल्लो.

आंबो आनी पेर चलत रावलीं. खूब चल्ली. पु
दोंगराचे तेंगशेर पावचनात. दोंगांचेय पांय वळ्ळे. पु
जावन दोंगांय घामाघूम जालीं. तांकां खरस येवंक लागलें.

आंब्यान म्हळें, 'पेरा, आतां म्हज्यान जायना. च
आमी घरा परतूंया.'

'म्हाकाय पुरो जालां. पुण घरा कशें वचप ? वा
म्हाका खबर ना.'

आंबो रडूंक लागलो, 'आतां घरा कशें वचप
म्हाका भय दिसता...'

पेरय रडूंक लागलें.

तेवटच्यान एक हत्ती वतालो. कोण रडटा तें पळोव
तो तांचे सरीं आयली. पळयल्यार आंबो आनी पेर रडटा

'अशे म्हणून रडटात ?' हतयान विचाल्ले.

'आमी वाट चुकून हांगा पावल्यांत.' पेरान म्हळें.

'ह्या दोंगराचेर कित्याक आयिल्ली तर ?' हतया
विचाल्ले.

'पासयेक' दोगांनीय एकाच वेळार जाप दिली.

'जाण्टेल्यांक सांगलेबगर घरांतल्यान भायर सरत
कच अशेंच जाता. म्हाका आतां वेळ ना. हांव चल्लों.'
हतयान म्हळें.

दोगांय आनीकय व्हडान रडूंक लागलीं. हतया
काकुळट दिसली. ताणें म्हळें, 'भोंगूं तुमचें. हांव तुमकां
तुमच्या घराकडेन पावयतां, पुण परत अशीं एकोडीं भाय
वचू नाकात आं. चलात म्हजे फाटीर बसात.'

आंबो आनी पेर खुशालभरीत जालीं. ताणीं आपलें
दुकां पुसलीं आनी हांसत हांसत हतयाचे सोडीवेल्यान तां
फाटीर चडून बसलीं.

हत्ती हालत-धोलत चलतालो. आंब्याक आनी पेराक
मज्जा दिसली.

चलतां चलतां हत्ती तांच्या झाडांपोंदा पावलो
दोनय झाडां अजून न्हिदिल्लींच आशिल्लीं.

'हांगा राव.' पेरान हतयाक सांगलें.

हत्ती उबो रावलो.

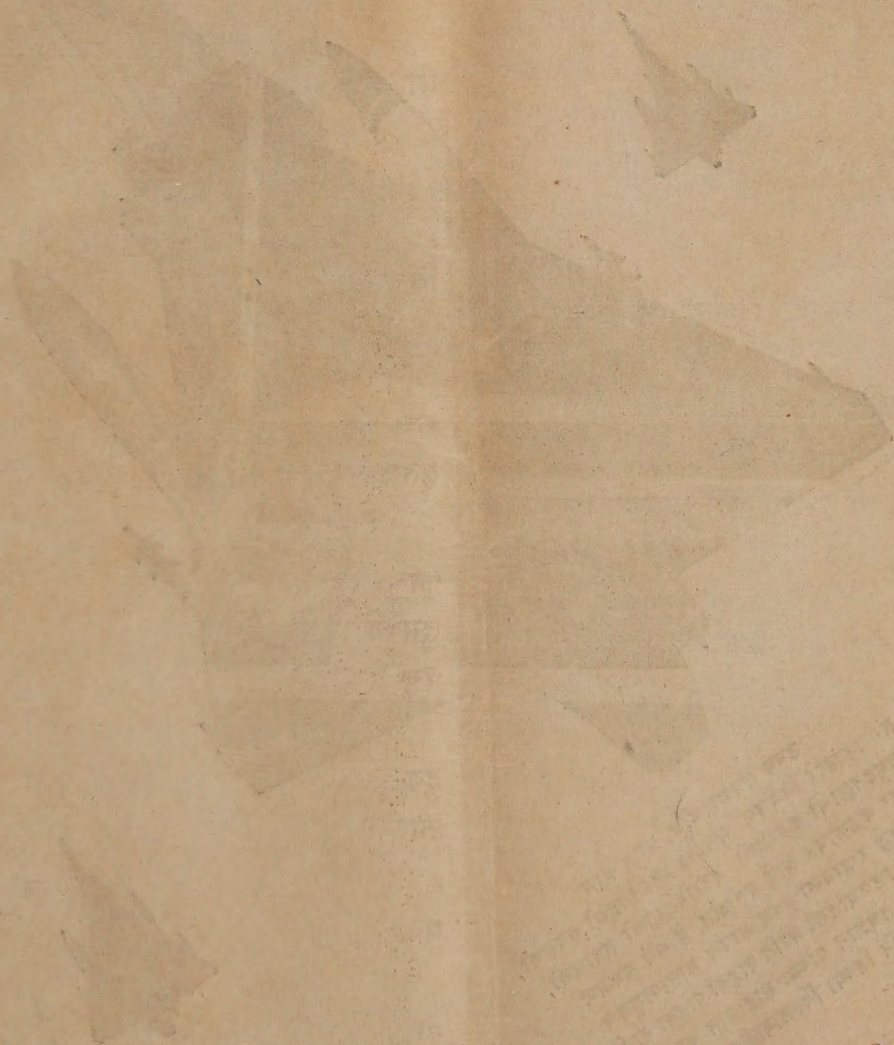
पेरान पेरीच्या झाडाचेर उडी माल्ली. आंब्यान
आपल्या झाडावेल्या देंठांक घट्ट धल्लें.

'टा ट टा !' दोगांनीय हतयाक म्हळें.

हत्ती हांसलो आनी धोलत धोलत परत गेलो.

उत्कल-विश्व-विद्यालय

विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय
उत्कल-विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय
उत्कल-विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय
उत्कल-विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय
उत्कल-विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय

उत्कल-विश्व-विद्यालय, उत्कल-विश्व-विद्यालय

एकविसाव्या शतकाकडे

उच्च तंत्रशास्त्रीय, प्रगत ज्ञान
संगणकांद्वारे नियंत्रण, अंतरिक्षाला साहसी गवसणी,
समुद्रतळांची बुडवणी, अंटार्क्टिकाची तपासणी,
दूर वळणावर आहे प्रतीक्षेत, हे सर्व सक्रमण
सिद्ध राहायला हवेय आपण आतापासूनच
गोही तरतूदेच्या टप्प्यातली क्रांति पाहता पाहता नाहीशी व्हायची
विमान नि तंत्रज्ञान यांच्या साहाय्यानं करू या मात
गरीबीवर नि तिच्या पिल्लावळीवर-समस्यांवर

आणि करीत जाऊं आगेकूच सर्व मिळून !